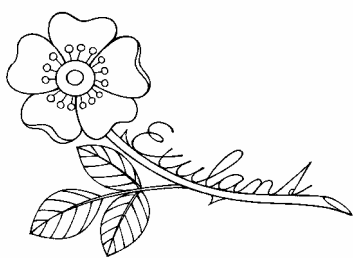

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 25 (1/2008)

občanského sdružení

EXULANT

Milí čtenáři,

první letošní číslo věstníku nelze začít jinak, než smutnou zprávou, že zemřel Prof. Ing. Karel Matějka, první předseda našeho občanského sdružení. Pod jeho vedením sdružení velice dynamicky nastartovalo svou činnost a i v dalších letech se bratr Matějka neúnavně věnoval všem jeho aktivitám. Kromě jiného byl i zakladatelem a dlouholetým redaktorem tohoto věstníku. Jsme vděční za jeho obětavou práci.

V loňském roce jsme Vás požádali o příspěvky, týkající se reemigrace volyňských Čechů před 60 lety. Dostali jsme článek od Ing. Josefa Vlka, který kromě reemigrace připomíná 100 let od postavení evangelického kostela na Boratíně na Volyni a příspěvky z baptistických sborů v Lovosicích a v Žatci. Děkujeme nejen jejich autorům, ale Vám všem, kteří jste ochotně do věstníku přispěli. K „volyňské“, tématice přidáváme historický článek o první české osadě na Krymu, k tisku ho připravil Ing. Alexandr Drbal. Bohužel se články Ing. Vlka a Ing. Drbala nevešly do tohoto čísla v celém rozsahu, tj. včetně poznámek a odkazů. Zájemci je najdou i s poznámkovým aparátem na naší internetové stránce <http://exulant.evangelnet.cz>.

Je nám velice líto, že se z technických důvodů v městě Lešně nepodařilo uskutečnit kongres Exul Johann Amos Comenius. 380. výročí odchodu Komenského a dalších exulantů z vlasti však nechceme nechat bez povšimnutí. Rozhodli jsme se proto, použít program, který byl připravován pro Lešno na

konferenci, která se bude konat 19.-21.9. 2008 v Janských Lázních v objektu Sola fide. Při této příležitosti se bude konat i valná hromada našeho občanského sdružení na níž bude na další funkční období volen výbor sdružení. Srdečně Vás zveme k účasti a těšíme se na setkání.

Jan Bistranin

O Boží vůli

1. Tesalonickým 5, 17-18

1. Královská 18, 36-37

Jan 11, 41-42

Čteme "... *to je vůle Boží, v Kristu Ježíši, pro Vás.*" Říkat někomu, jaká je konkrétní Boží vůle pro jeho život může být velmi nebezpečné. Mnoho lidí bylo zraněno kvůli tomu, že někdo suverénně vyhlášoval, jaké má mít dle Boží vůle jeho bratr zaměstnání, koho si má vzít a podobně. Hovoříme-li o konkretizaci Boží vůle v životě našem, nebo v životech druhých, je na místě pokora a ostražitost. Ve světle svědectví Písem, ale můžeme říci následující: Boží vůlí - tedy tím, k čemu směřovalo, směřuje a bude směřovat jeho jednání ať už s Izraelem, v Kristu i v církvi je to, aby byl Bůh mezi lidmi svobodně a upřímně oslaven. Nejde o to, že by Bůh potřeboval lidskou chválu, ale o to, aby člověk našel své původní místo důvěry ve vztahu k Bohu. Aby se lidé - a vůbec celé stvoření sjednotilo ve společné radostné Hospodinově oslavě.

Apoštol Pavel dává v závěru svého listu do Soluně najevo, jak může taková oslava vypadat konkrétně. *Bez ustání prostě a ve všem děkujte, protože to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás*. To je tedy Boží vůle pro nás. Aby naše přítomnost v církvi a ve světě byla oslavou Hospodina. A nejen naše přítomnost, ale i naše budoucnost (skrze prosby) a naše minulost (skrze díkůčinění) smí a má být proměňována v Boží slávu. V našem vzájemném soužití, v našich modlitbách, v našich menších či větších prosbách, v našem díkůvzdání nejde tedy v poslední řadě o nás samotné, ale o naplnění Boží vůle, o společnou oslavu Hospodina.

Modlitby proseb a vděčnosti, které vedou k oslavě Hospodina můžeme ilustrovat na dvou biblických příbězích. V jednom z nich slyšíme prosbu proroka Eliáše, v druhém modlitbu díků Ježíše Krista.

Pojďme nejprve přihlédnout k Eliášově prosbě. Jistě většina z vás zná příběh Eliášova „modlitebního turnaje“ na Karmelu ke kterému vyzval Bálovy proroky, aby se ukázalo, kdo je živým Bohem. Aby Izrael konečně přestal poskakovat na obě strany a vybral si mezi Balem a Hospodinem. Byli připraveni dva býci, položení na dříví - a Bálovi proroci měli jako první prosit své božstvo, aby seslalo oheň a zapálilo oběť. A Bálovi proroci prosili, volali, křičeli, poskakovali, zasazovali si podle svého zvyku rány meči a oštěpy, až byli celí od krve, ale nic se nestalo. Udržte si ještě chvilku tuto představu vysílených, šilicích Bálových proroků, kteří se snaží jakýmkoliv způsobem pohnout svoje božstvo k tomu, aby se nějak projevilo. Myslíte si, že měl Pavel na mysli něco takového, když psal Soluňským "bez přestání prostě, neboť to je vůle Boží"? Myslím, že ne. Už jen proto, že takový postoj,

který se k Hospodinu staví jako k nedoslýchavému vzdálenému božstvu, které je nutné obměkčit, pohnout, nebo probudit vlastním úsilím, mu mnoho slávy nepřináší. Naše prosby neoslavují Hospodina proto, že jsou výrazem našeho úsilí, ale protože vyjadřují naši důvěru. Lidský vztah k budoucnosti je prostorem otevřeným pro množství obav, trápení, starostí a strachů. Skrze prosby se ale může proměnit v místo nepřetržité důvěry a oslavy Hospodina. A to nejen pro jednotlivce, ale ve veřejných prosbách i pro celé společenství.

Po našich prosbách nemusí sestoupit oheň z nebe. Již důvěra, kterou v nich projevujeme je pro druhé lidi svědectví, kterým oslavujeme Hospodina. Proto v prosbách neustávejte.

A ve všem děkujte. Ani modlitba vděčnosti nemá zůstat pouze soukromou záležitostí. Modlitba díků je svědectvím, které oslavuje Hospodina. Těm, kdo ji slyší, mohou být skrze ní otevřeny oči pro Boží jednání. Druhý, evangelijní text, který patří k tomuto tématu mluví o vzkříšení Lazara. Ještě před tím, než Ježíš zvolal "Lazare, pojď ven", pohlédl vzhůru a řekl: "Otče, děkuji ti, žes mě vyslyšel. Věděl jsem sice, že mě vždycky slyšíš, ale řekl jsem to kvůli zástupu, který stojí kolem, aby uvěřili, že ty jsi mě poslal." Kristus neděkoval kvůli sobě. Jeho díkůvzdání dalo zástupu najevo jak mají rozumět vzkříšení Lazara, které následovalo. Skrze jeho modlitbu porozuměli, že se v Lazarově vzkříšení projevuje jedinečný vztah Ježíše k Bohu Otci a mnozí uvěřili.

Ve všem děkujte. V ekumenickém překladu čteme - za všech okolností děkujte. Ježíš děkoval, když byl ještě Lazar v hrobě a když byl vnitřně rozhorlen nedůvěrou a výčitkami, které pronášeli kolem stojící Židé. Ale právě to byla chvíle,

kdy jeho díkyčinění zazářilo nejjasněji a stalo se svědectvím k Boží slávě.

Jaká je tedy Boží vůle? Podobně jako se Hospodin oslavil skrze Eliášovu prosbu a Kristovo díkyčinění, chce se oslavit i v našich modlitbách. Proto bez ustání prostě a ve všem děkujte, neboť to je vůle Boží v Kristu Ježíši pro vás.

Blahoslav Fajmon

Rozloučení s Prof. Ing. Karlem Matějkou, CSc

22. března, na Bílou sobotu, se rodina, spolupracovníci, přátelé a církve rozloučili v evangelickém kostele na Vinohradech s bratrem Prof. Ing. Karlem Matějkou, CSc, který zemřel po náhlé těžké nemoci v 64 letech svého života.

Bratr Karel Matějka se narodil 17. června 1943 v Poličce. Se svými třemi sourozenci vyrůstal v rodině evangelického faráře Karla Matějky, vyznávajícího křesťana, který pocházel z rodiny pobělohorských českých exulantů. Pevná víra rodičů a společenství sborů, v nichž otec pracoval, utvářelo život rodiny Matějkovy. Cesta nadaného chlapce ke vzdělání nebyla snadná. Po středoškolském studiu se musel vyučit černému řemeslu (získal výuční list frézař univerzální) a absolvovat základní vojenskou službu, než dostal souhlas ke studiu na Fakultě technické a jaderné fyziky ČVUT v Praze. Během studijních let byl spoluzakladatelem Interkalichu – sdružení evangelické mládeže, která přicházela z venkova do Prahy. Zde ovlivnil mnoho mladých křesťanů. Účastnil se evangelických kurzů pro mládež, brigád při stavbě Dětských vesniček. V roce 1969 ukončil studijní obor Jaderné inženýrství. V roce 1978 získal hodnost kandidáta matematicko-fyzikálních věd. V roce 1993 se habilitoval jako docent a

v roce 2003 byl prezidentem republiky jmenován vysokoškolským profesorem. Od roku 1991 byl vedoucí Katedry jaderných reaktorů ČVUT.

Přestože jeho vědecká odborná činnost vyžadovala mnoho času a energie, zůstal aktivním členem církve. Byl presbyterem a místokurátorem sboru v Praze-Kobyliších., aktivně se účastnil nákladné rekonstrukce kostela v Jánských Lázních. Byl předsedou organizačního a právního odboru synodní rady, kde se významnou měrou podílel na přípravě a vydání nového Církevního zřízení a církevních řádů. Po řadu let byl právním poradcem synodů ČCE.

Jako potomek českých exulantů byl spoluzakladatelem občanského sdružení Exulant a jeho prvním předsedou. Spoluorganizoval velké sjezdy reemigrantů v Praze a v Zelově, zájezdy na památná místa české reformace, má podstatnou zásluhu na vydávání věstníků Exulant. V náročné práci, kterou konal, mu věrně pomáhala manželka Jarmila a jejich 4 děti.

Zdravý, statný muž, sportovec, který dosud nepotřeboval lékaře, v roce 2004 nečekaně těžce onemocněl. Ošetřující lékaři nedávali žádnou naději na uzdravení. Přesto se stal zázrak, uzdravil se a k jeho životu byly přidány další čtyři roky. Pokračoval ve své odborné a pedagogické práci. Zastupoval Fakultu jadernou a fyzikálně inženýrskou ČVUT na mnoha mezinárodních konferencích. Naplno se také účastnil se účastnil života církve.

Začátkem března 2008 znovu těžce onemocněl a 15. března v nemocnici zemřel. Odešel v něm statečný, mimořádně schopný věřící křesťan, pro mnohé z nás vzácný přítel a bratr. Loučíme se s ním v křesťanské naději na slavné setkání v království lásky a pokoje.

Pavel Smetana

Občanské sdružení **EXULANT**

Vás všechny srdečně zve na

K O N F E R E N C I

Exulant Jan Amos Komenský

kteřou pořádá u příležitosti 380.výročí odchodu jedné z vln pobělohorských exulantů. Konference se uskuteční v **objektu Sola Fide v Janských Lázních ve dnech**

19. - 21. září 2008.

Zahájení konference bude v **pátek 19. září ve 14,00 hod.** Páteční odpoledne bude věnováno přednášce a doprovodnému programu, v sobotu se budou po celý den konat přednášky k danému tématu a v neděli dopoledne od 10,00 hod. budou bohoslužby na Růžovém paloučku v Žacléři (v případě nepříznivého počasí v kostele v Janských Lázních). Dopravu do Žacléře a zpět zajistíme. Přednášky přednesou komeniologové a historici - prof.Bečková, doc.Uhlířová, prof.Kišš (Bratislava), Dr.Štěříková, Dr.Meyer (Ochranov), Mgr.Macek a další. Součástí konference bude vyhodnocení fotografické soutěže „Rosa exularia“ a výstava fotografií zapůjčených muzeem v Uherském Brodu.

V sobotu se v polední přestávce uskuteční i valná hromada občanského sdružení.

*

Výbor občanského sdružení **EXULANT** svolává

13. VALNOU HROMADU (výroční shromáždění),

kteřá se uskuteční v **sobotu 20.září 2008** v objektu Sola fide v Janských Lázních od **15,30 hodin** s tímto programem:

1. Ustavení valné hromady (prezence, volby zapisovatele a ověřovatele zápisu)
2. Zpráva o činnosti sdružení za uplynulé období
3. Zpráva o hospodaření sdružení za rok 2007 a současný stav
4. Zpráva revizní komise
5. Volby výboru občanského sdružení
6. Volby revizní komise
7. Informace o připravovaných akcích sdružení
8. Diskuse, návrhy
9. Usnesení valné hromady

Podle stanov je valná hromada nejvyšším orgánem sdružení a je schopná se usnášet za jakéhokoliv počtu přítomných. Nemůžete-li se valné hromady zúčastnit, je vhodné, abyste písemně zmocnili jiné členy sdružení k zastupování. Připravte si podněty pro naši další činnost.

Prosíme, rezervujte si čas a přijed'te do Janských Lázní.

Ubytování v Sola fide stojí okolo 200,-Kč/noc, celodenní stravování 150,- Kč; Abychom mohli rezervovat ubytování, prosíme zájemce, aby zaslali přihlášky do 30.6.2008 na adresu: Mgr. Pavel Čáp, Brechtova 4/778, schránka č.25, 149 00 Praha 4; nebo e-mail: pavel.cap@email.cz

*

Členové současného výboru: Mgr. Pavel Smetana (předseda sdružení), Mgr.Jan Bistranin, MUDr.Josef Čáp, Ing. Alexandr Drbal, Jana Kubaňová, Mgr.Jiří Polma

Náhradníci výboru: Mgr.Petr Brodský, Jarmila |Matějková, Mgr.Vlastimil Pospíšil, Ing.Dobroslav Stehlík, David Šmída, Mgr. Alena Zikmundová

Současná revizní komise: Květoslava Klimešová, Mgr.Ing.Karel Matějka.

Z "exulantské oázy" Ochranova /Herrnhutu/

Na podzim roku 2007 se uzavřela třídním zasedáním v Ochranově řada akcí, vztahujících se k oslavám 550 let trvání Jednoty bratrské a 275 let bratrské misie. Poslední z těchto tří dnů, totiž výroční shromáždění "Historické komise pro studium pietismu", jehož hlavním tématem byla "misie v kontextu pietismu a probuzení", byl vyloženě pro odborníky v této oblasti bádání.

V obou předchozích dnech se mohli zúčastnit zasedání sestry a bratři ze sborů i zájemci z veřejnosti, takže v obou těchto dnech tu bylo kolem 50 účastníků - a to nejenom Němců, ale také značný počet Čechů a Poláků, a jednotlivci z Dánska, Holandska, Švýcarska a po jednom účastníku z Anglie a Ameriky.

Symposium, konané v druhém z těchto tří dnů péčí Archivu Jednoty a podporované jejím ředitelstvím, mělo téma "stará Jednota bratrská - její význam a činnost". Pro sympatizanty spolku Exulant bych chtěl vyzvednout s velkým respektem především přednášku Edity Štěříkové "Čeští bratři v polském Zelově". Bohužel se nekonala plánovaná přednáška předsedy českého spolku Exulant, bratra Pavla Smetany, která měla pojednávat o teologickém rozhovoru Českých bratří s Lutherem. Ale účast polské televize způsobila, že se události vydaly jiným směrem. Polské kamery filmovaly průběžně manžele Jelínkovy, (faráře ze Zelova s chotí), kteří předávali manželům Štěříkovým čestné uznání.

DVD polské televize, na kterém je zachyceno toto předávání, dále několik interview s účastníky symposia, několik pohledů na stálou výstavu v místním muzeu "Etnologie a ochranovská misie",

dojmy z Ochranova /Herrnhutu/ jako místa, které nese polský přídomek "oaza wygnancow" - je k dostání u manželů Jelínkových.

Mým úkolem bylo věnovat se především třetímu dni zasedání, totiž výročnímu shromáždění historického spolku UNITAS FRATRUM, který byl před 100 lety založen v Ochranově. Na začátku zasedání jsme pogratalovali našemu zastupujícímu předsedovi, bratru Dietrichu Meyerovi, k jeho 70.narozeninám. Byl to právě on, kdo v roce 1946 znovuzaložil tento spolek a kdo také redigoval časopis UNITAS FRATRUM, který právě v době oslav Jednoty bratrské vyšel jako dvojčíslo 59/60 .

Bratr Jindřich Halama ml. z Prahy přednášel v Německu již po několikáté. Také tentokrát byli jeho přednášce přítomni kandidáti našeho kazatelského semináře i řada členů sboru, když nám objasňoval "Charakteristické rysy staré Jednoty bratrské v perspektivě její nástupkyně, Obnovené Jednoty bratrské". K historii polské větve Jednoty bratrské zpracoval zevrubně bratr D.Meyer svoji přednášku "Simeon Theofilus Turnovski (Šimon Bohumil Turnovský)" podle latinských pramenů z archivu Jednoty .

Další přednášející byla paní Susanne Kokel, která nám představila výsledky svých soukromých studií. Při svém pobytu v Praze objevila v jednom antikvariátě svazek dopisů, který ji uvedl do velmi zajímavého a pro ni až dosud zcela neznámého světa: "Theophilus Christlieb Reichel a jeho význam pro českomoravské dílo." Jedná se tu o dopisy z let 1889/90, odesílané z Potštejna ve východních Čechách, v nichž se snaží nově sem povoláný kazatel připravit svoji nevěstu z Ochranova na společný život v cizině.

"Česko-moravské dílo", to bylo také téma přednášky bratra Konrada Burkhardta, mladého učitele dějepisu z Jeny. Věnoval se tu především analýze národnostního diferencování v období mezi válkami.

Sestra Claudia Mai, zástupce vedoucího archivu, zde představila svůj knihovnicko-pedagogický projekt "Po stopách akt Jednoty bratrské". Tímto projektem zpřístupnila "Lešenské folianty" i dětskému chápání. Tyto folianty jsou hlavním zdrojem informací o staré Jednotě bratrské a jejich osudových cestách z Moravy přes Lešno v Polsku do Ochranova. I když je tento projekt určen především dětem, měli jsme z něho při našem zasedání radost a vnitřní užitek i my dospělí. Tato Akta Jednoty bratrské jsou dnes uložena jako depozitum světové Unitas Fratrum v trezoru Českého státního archivu v Praze a jsou postupně digitalizována.

Další referenti, němečtí i anglofonní, ať mi laskavě prominou - jejich přednášky zde nemohu uvést. Ale nesmím pominout jednoho Čecha, bratra Jiřího Justa z Prahy, čerstvého doktora teologie. Přednášel nám nejenom o Janu Blahoslavovi a jeho překladu Nového zákona a při závěrečném symposiu pak na téma "Jednota bratrská v době bitvy na Bílé Hoře /1609-1621/, ale byl také naším průvodcem při zájezdu cestovní společnosti Unitas Fratrum do Čech.

O této cestě do Čech nechme promluvit sestru Ursul Franke z Drážďan: "Závěr našeho zasedání tvořil překrásný zájezd k českým sestrám a bratrům. Sluneční svit a barvy přírody byly potěšením pro oko i srdce. V Turnově jsme byli srdečně uvítáni při bohoslužbách Díkůvzdání v krásném sborovém domě, vybudovaném z ruiny. Přijeli jsme se zpožděním, takže nebyl prostor pro předběžnou domluvu. Přesto se kazatelé bratr Ondřej Halama,

který kázal, bratr Jiří Just, který tlumočil, sestra Christine Pitsch a bratr Klaus Biedermann, kteří sloužili v bílých talárech, domluvili pouhými pohledy. Bylo úžasné, že jsme mohli takto společně slavit Večeři Páně. A byl také čas na to, poznávat nové sestry a bratry, hovořit spolu, ptát se.... Naším dalším cílem byla Mladá Boleslav, kde jsme si mohli prohlédnout starý Sbor, který teď slouží především jako hudební síň. V Besedících jsme procházeli skalami pověstmi opředeného Kalichu, kde se dodnes schází církve v den Husových oslav.

Krásné a srdečné bylo setkání s bratřími a sestrami ve sboru v Jablonci. Bratr Biedermann měl večerní pobožnost, při které překládala mladá studentka teologie D.Oupická. S radostí nám vyprávěla o své práci ve sboru, doprovázela i náš zpěv na harmoniu. S úžasem jsme se ptali, jak toto všechno zvládá při studiu? Také jsme tu byli informováni o práci s romskými dětmi, o plánech na renovaci modlitebny i domu poté, co byla sboru umožněna zpětná koupě.....

Všichni s radostí vzpomínáme na jubilejní oslavy v dubnu 2007.

podle zprávy Karla Eugena Langerfelda

Reemigranti na Nejdecku

Následující příspěvek se věnuje otázce reemigrantů na Nejdecku, je časově ohraničen lety 1945 a 1948 a vychází jak z literatury, tak z archivních materiálů a svědectví pamětníků.

Organizované osídlování pohraničí bezprostředně následovalo po „živelné fázi“, začátek je přisuzován na kraj podzimu 1945. Požadovaným cílem organizovaného přesídlení se měl stát přesun většího počtu obyvatel ze stejné lokality,

aby se noví osídlenci ve skupinách lépe adaptovali na cizí poměry. Poněvadž do oblasti Nejdecka nepřicházelo již v „živelné fázi“ dostatečné množství Čechů, bylo reálné, že i další osídlení se může nést ve stejných intencích. Jednou z důležitých rolí při osídlování pohraničí sehráli repatrianti a reemigranti.

Dne 31.července 1945 vyzvala oficiálně československá vláda zahraniční krajany, aby se navrátili do vlasti. Učinila se opatření, která jim přislíbila možnost stejného či podobného profesního uplatnění. Samotný transfer mělo na starosti ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Původně bylo zamýšleno se 150.000 reemigranty, s 200 tisíci Slováky a 600 tisíci repatrianty. Optimistické předpoklady se však nesplnily, a tak na sklonku roku 1947 žilo v Československu pouze 106 tisíc krajanů. K roku 1950 se početní stav reemigrantů zvýšil na 202 tisíc osob.

Největší proud obyvatel – reemigrantů, jenž absolvoval svojí anabázi až na Nejdecko, pocházel z Horního Slezska – z okolí Bedřichova Hradce a Petrovic.

První transport s asi 400 obyvateli z Bedřichova Hradce a okolí byl uvítán v Nových Hamrech dne 7.listopadu 1945. Prozatímní útočiště jim bylo poskytnuto v noclehárnách a různých ubytovnách. Bratr učitel Tomáš Coufal vzpomíná: *„Tam jsme reemigranty poprvé uviděli a uslyšeli. Jako bys viděl starou mojí maminku v prostých šatech, povětšinou s černými šátky na hlavách, pohublá ale vlídná, dychtivá a vděčná za Slovo Boží, které jsme jim přišli zvěstovat. Neměli svých starých českých biblí ani kancionálů, ti malí nám téměř už nerozuměli. (...) Jedinou píseň, kterou znali všichni, byla „Narodil se Kristus Pán“ a ta radostně hlaholila všemi síněmi restaurace.“* V dalších týdnech bylo zajišťováno zdejšími

úřady potřebné ubytování a ošacení, neboť všechny nově příchozí bylo nutno někam nastěhovat a patřičně obléknout. Podle Coufalových záznamů se část nashromážděných zásob (šatstva, ložního prádla) po odsunutých Němcích vydávala přímo v kostele vždy v neděli.

Další transporty směřovaly v nepravidelném časovém rozpětí v počtu 20 až 40 osob. V listopadu 1946 je hlášeno na Nejdecku 368 rodin s 1.064 osob. Nesmím zapomenout, že na Nejdecko se přistěhovali taktéž reemigranti z Jugoslávie, Rumunska, dále pak vídeňští a volyňští Češi a slovenští Maďaři.

Nový domov nacházeli Slezáci, jak byli nazýváni, hlavně v Šeftu (pozdější Hradecké), Pozorce, Suché a Fojtově, kde ponejvíce pracovali jako zemědělci. Ostatní, kteří neobdělávali půdu, našli zaměstnání v Nejdecké česárně vlny, v Kovolisu nebo v různých živnostech. Nechme proto opět promluvit archivní záznamy: *„Osídlovací komisi byly individuálně vyšetřeny poměry a rodiny zemědělské usídleny v zemědělských usedlostech a rodinám dělnickým vyhledáno zaměstnání. Situace je často velmi svízelná, neb tyto rodiny jsou roztrženy mnohde bez živitelů. Největší starost působí rodiny pozůstávající zatím z ženy s dvěma, třemi či více dětmi, často ve věku do 5 let.“* Uvádí se, že v listopadu 1945 žilo na Nejdecku 53 rodin zemědělců (z toho 42 z Horního Slezska).

Slezáci se v mnohých případech museli vypořádat s obtížností českého jazyka, neboť čeština se ve staré domovině udržovala často jen v mluvené podobě. Kvůli chybějícím dovednostem probíhaly na nejdeckém okrese doučovací jazykové kursy. Podle zákona z roku 1946 jim bylo možné udělovat československé státní

občanství. Případy byly řešeny Okresním národním výborem Nejdek jednotlivě.

V lednu 1946 dosáhl nejdecký správní okres (Nejdecko a Hornoblatensko, okolí Přebuzi) 3.686 obyvatelů české, slovenské nebo jiné slovanské národnosti, v únoru 1947 již 8.600 přítomných (v tom 1.750 reemigrantů) a počátkem února 1948 se počet zdejších usedlíků zvýšil na 17.200 lidí (2.700 reemigrantů).

Výsledky počtu členů nejdeckého evangelického sboru kopírují vzrůstající tendenci počtu obyvatel, jak o tom svědčí následující statistika. Na sklonku roku 1946 měl Nejdek (tehdy ještě s kazatelskou stanicí Chodov) na 1.270 členů, v roce 1947 již 3.700 a o dva roky později už necelé čtyři tisíce. Je třeba zmínit, že velký dík za péči o reemigranty patří faráři Jelínkovi, kurátorovi Coufalovi a Václavu Uhlíkovi, jehož činnost ve sboru byla významná i po odchodu těchto dvou bratrů na začátku 50. let.

Zažily se radostné chvíle, když se začaly shromažďovat mladší ročníky věřících. Po počátečních neúspěších se podařilo v bytě bratra učitele Coufala v Karlovarské ulici konat modlitby. „Kromě domácích přišli pouze dva z reemigrantů, a modlili se německy, česky prý jim to je za těžko. A příští neděli přišli jen dva. Ale opět jsme si řekli, kdož by pohrdal dnem malých začátků? A vytrvali jsme, Pán nám přidával na každý den nové a nové duše, že jsme museli vysadit dveře, aby bylo slyšet i na schodiště a v ložnici. Bývalo u nás natisknuto i přes 100 osob, a napodiv mezi nimi i mládež. A tož jsme začali s nacvičováním nových písní. A tento úkol připadl na mne. 'Tatínku, což neslyšíte, že to zpívají falešně?' pravil mi 16letý syn. Ne, já to neslyšel, já slyšel jen, jak zpívají plni radosti, plni chuti do zpěvu, ale rád jsem mu

postupně nacvik těžších písní přenechával a jak nám plesalo srdce, když jsme uslyšeli v kostele poprvé čtyřhlasý sbor zpívat píseň '200' ze zpěvníku 'Nebeský Králi náš, života kníže, věrnost svých srdcí ti slibujeme', tu nejen že se mnohým zarosily oči, ale naše obavy, že nejdecký sbor vymře, se začínaly rozplývat. A mládeže přibývalo, čím krásnější písním se učila. A při zájezdech sklízeli naši zpěváci nelčenou, upřímnou lásku, neboť zpívali nejen hlasem, ale především srdcem.“

Dále bych se věnoval dobovým hodnocením role reemigrantů, neboť podle mého názoru velmi dobře vystihují v konkrétním případě to, co bylo naznačeno v předchozích větách. Začneme zprávou úředníka Okresního národního výboru v Nejdku: „Reemigrační živel představuje na Nejdecku roku 1947 27 % všeho slovanského obyvatelstva okresu a jest vysoce oceňovaným faktorem našeho hospodářského života. Tomuto příznivému hodnocení pracovních výkonů a poměrně hladkému začlenění reemigrantů do našeho společenského, hospodářského i kulturního života předcházelo údobí charakterizované ze strany Čechů zpočátku nedůvěrou, podezíráním, částečnou lhostejností k jejich akutním sociálním potřebám, přezíráním i podceňováním. Bylo jim vytrpěti v novém pracovním působišti mnohá příkoří, jejichž příčiny spočívaly často v nesplněných žádostech o slušné ubytování, v přidělování podřadnějšího zaměstnání, v oddalování nevyhnutelně potřebných sociálních výpomocí, v odstrkování při rozdělování konfiskovaného majetku. Za těchto mnohdy nepříznivých okolností nebylo divu, že se v řadách reemigrantů našli jedinci, kteří vyslovili přání odejiti z nové vlasti.

Se vši odpovědností před veřejností prohlašuji s uznáním i vděčností, že naši

reemigranti své odhodlání vtělují kupodivu rychle ve skutek a že dnes již představují vrstvu národa, na níž pohlížíme s netajeným obdivem a hrdostí – ve všech průmyslových závodech druží se jejich práce k nejlepším pracovním výkonům. Patří mezi zemědělce s nejlépe vyvinutým smyslem pro plnění dodávek. Reemigrant byl prvním Čechem, jenž byl v roce 1946 veřejně vyznamenán v národní soutěži ve výstavbě republiky na Nejdecku.“

Ředitel nejdecké školy poznamenává: *„Vcelku se o dětech reemigrantů možno vyslovit pochvalně, zvláště pokud se týče píle a smyslu pro kázeň. Stále se ještě jeví neúplná znalost českého jazyka a ta jim brání dosáhnouti výsledků, jež by byly úměrné jejich píli.“*

Na samotný závěr je nutno říci, že reemigranti z Horního Slezska se nezanedbatelnou měrou podíleli na životě v obcích a městech Nejdecka. Nelze opominout jejich činnost a vůbec početnost, ve které přišli na západ Čech. Našli nový domov, vyrůstali zde, byli vnitřně svázáni s evangelickým sborem. Za to pochopitelně patří velkorysý dík i našemu Pánu.

Pavel Andrš

Jak se muzikant Jiří Benda stal exulantem

Pokud byste si rádi přečetli příběh z exulantských dob, ale vadí vám ty neustálé krutosti, které exulanti zažívali, příběh rodiny Bendů se vám bude líbit. Třeba proto, že budeme číst o náboženském exilu, ale ne opuštění rodiny a veškerého majetku, a budeme číst o výslechu před katolickým misionářem a farářem, ale ne o mučení.

Jiří Antonín Benda je pokládán za tvůrce melodramu, byl skladatelem singspielů (středění mluvené deklamace a zpívané árie),

chrámových kantát a instrumentálních skladeb; jeho nejznámějším dílem je melodram „Ariadna na Naxu“, který je považován za jeden z hudebních mezníků té doby.

Narodil se ve Starých Benátkách u Mladé Boleslavi, pokřtěn byl 30.června 1722, zemřel 6. listopadu 1795. Jiříkovými rodiči byli tajný evangelík Jan Jiří Benda a jeho žena Dorota, rozená Brixiová; spojují se tu tedy dva slavné hudební rody. Jan Jiří byl tkadlec, poddaný benátské vrchnosti, a vesnický „šumar“, uměl hrát na cimbál, hoboj a šalmaj. Hrával v kostele i v hospodě k tanci, později i se svými syny. František (nar. 1709) nejstarší bratr Jiřího, se stal proslulým houslistou a skladatelem žijícím na berlínském dvoře (oba bratři vzpomínali, jak v dětství hráli se svým otcem) a skoro všichni jejich sourozenci byli také hudebníky. Jan Jiří a Dorota měli celkem deset dětí, ale čtyři zemřely už v dětství; Jiří Antonín se narodil sedmý.

Už v mládí se Jiří seznámil s díly tehdejších vrcholných skladatelů, Vivaldiho, Albertiho, Albinoniho, a díky hraběti Sporckovi, který na svém panství uváděl díla cizích mistrů, znal i některé benátské opery. Důležitou a významnou kulturní institucí té doby byly i chrámové kůry, které mnohdy snesly srovnání s cizinou.

Od roku 1735 studoval u piaristů v Kosmonosech a v letech 1739-1742 na jezuitské koleji v Jičíně, nejvýznamnější škole v okolí. Oba řády, piaristé i jezuité, uváděly školní hry, protože shodně poznaly jejich význam pro výchovu a agitaci. Divadlo, jehož se Benda účastnil, bylo dalším inspiračním zdrojem pro jeho pozdější melodramy.

Jistě vás zarazilo, že syn tajného nekatolíka studuje na jezuitské škole, v protireformačním ovzduší bez náboženské tolerance. Ale protestantské školy v Německu nepřipadaly v úvahu a je též možné, že se tak rodiče rozhodli v duchu přísloví „pod svícem bývá tma“. Benda nebyl ostatně jediný, kdo u jezuitů studoval. Stejně tak i Zachariáš Jelínek, zvaný Hirschl, z Ochranova. Benda se tu učil latinu, řečtinu, antickou mytologií,

historii, matematiku a fyziku. Nejen s ohledem na jeho uměleckou budoucnost musíme zdůraznit jezuitskou rétoriku s podrobnou gestikulací a mimikou a divadelnictví se známým barokním důrazem na bombastičnost, patos a afekty. Odtud zřejmě plyne jeho důraz na přesný rytmus mluveného slova, čímž se odlišoval od soudobých skladatelů.

O emigrantských vlnách do Saska a Pruska v 1. polovině 18. století a o zakládání českých obcí víme z knížek Edity Štěřikové. Významnou osobností s dobrodružným životem, která počátkem 30. let organizovala odliv Čechů do exilu, byl kazatel Jan Liberda. Kraj, kde žili Bendovi, patřil mezi ty, kde byla tato vlna nejsilnější.

František Benda vzpomíná, že o katolictví začal pochybovat v létě r. 1729 ve Varšavě, kam přišel spolu s dalšími přáteli muzikanty; vzpomíná, jak tajně čítal Bibli. Oficiálně se k protestantismu přihlásil v Drážďanech roku 1733 a tentýž rok se v Drážďanech s evangelickým synem setkávají rodiče a bratr Jan (nar. 1715). František se ještě nakrátko vrátil do Čech, vyvázal se z poddanství a potom působil v kapele korunního prince Fridricha. Rodiče syna ještě několikrát navštívili a zpět do vlasti donesli zakázané knihy. Korunní princ jednou otce Bendu zahlédl a Františka se vyptal na jeho rodinu. Roku 1734 Františka v emigraci následoval i bratr Jan a též on se dostal do centra německého hudebního života.

Tyto události ovšem neunikly všímavému misionáři na Mladoboleslavsku a oba rodiče byli ve dvou výsleších vyšetřováni pro podezření z kacířství. Během výslechu Benda obhajoval svého syna Františka jako dobrého katolíka, a že prý chce odejít do katolické Vídně. Přiznal, že s manželkou přinesli do Čech knihy a několik dopisů, mluvil i o tajných schůzkách, kde knihy četli a vykládali. Mezi tajnými čtenáři též kolovaly písně o Mistru Janu Husovi. Vyšlo najevo, že Bendová v Berlíně přijímala luterským způsobem. Oba popřeli, že by se chtěli vystěhovat do

Německa, jinak by prý nestavěli nové chlévy. Pražská arcibiskupská kancelář rozhodovala o jejich exkomunikaci, proto museli podepsat revers, že neodpadnou od katolictví, v kostele veřejně vyznat víru a kát se.

Vpád vojsk Fridricha II. do Slezska r. 1740 znamenal další oživení nadějí evangelíků na náboženskou svobodu. Organizace hromadné emigrace se chopil kazatel Liberda; jak známo, akce skončila fiaskem.

V lednu 1742 se během válečného tažení proti rakouským vojskům Fridrich II. setkal s Josefem (nar. 1724), dalším Bendou, kterého chtěl získat do své dvorní kapely. Napsal o tom Františkovi do Německa a ten Fridricha požádal, aby do Berlína přestěhoval celou rodinu. Král dal rodinu vyvázat z poddanství, Bendovi mohli odjet i s majetkem, král se zavázal nahradit případné škody a rodině byl vystaven královský pas.

Dvacetiletý Jiří leccos z těchto událostí věděl, ale spíše stál mimo dění. Byl zrovna na koleji v Jičíně, když se rodina chystala k odjezdu, a jak vzpomíná František, musel být přemluven, aby odjel s rodiči; zřejmě se na něm podepsala jezuitská výchova.

Do Berlína se tedy dostali rodiče, všech jejich šest dětí a setkali se i s některými krajaný a souvěrci. Některé z těch, kteří zůstali ve vlasti, později písemně také přemluvili k emigraci. – A tady se s rodinou Bendů rozloučíme.

Ve srovnání s jinými byla pro Bendovi cesta do exilu velice snadná a možná ji budeme chtít zlehčovat i poukazem na ostatní možné důvody k odchodu - hospodářské, popř. finanční. Ale každopádně bychom při četbě tohoto až pohádkového příběhu neměli zapomínat na jiné a častější příběhy exulantů, plné toho, o čem byla řeč na začátku; krutosti, násilí, odloučení od rodiny, katastrofální chudoby a často i zklamání, že faráři, potažmo kázání Slova Božího, jsou stále v nedohlednu.

Pavel Čáp

Čechové na Krymu i osada Čechohrad - Jan Nepraš

„Prý to je už dávno, že to málo pamatují“ - tak asi začínalo vypravování stařečků o příchodu Čechů na Krym i založení Čechohradu. Mláď rád sní o budoucnosti, stáří rád vzpomíná o minulosti, a tak to bylo i zde. Otázka za otázkou vynucovala u starých pamětníků obraz za obrazem, a brzy to šlo tak rychle, že jsem nestačil zapisovat.

Přesídlení Čechů do jižního Ruska bylo v letech 1861 až 1862. Přestěhovali se z okresu Ústeckého (n. Orl.), Litomyšlského a Vysokomýtského. První pohnutkou k tomu byla zpráva, která se roznesla po bídých tehdy osadách v těch krajích, že prý se z Ruska odstěhovalo do Turecka na 3 miliony lidí, tak že tam je mnoho země, a všude je nouze o pracovní lid.

Přijel prý do Čech Žid, nějaký Meier, který se zastavoval v Rychnově a měl plnomocenství od knížete Kočubeje. Žid byl chytrák. Jak mnoho mu záleželo na štěstí a blahobytu těchto bídáků, které zval do cizí země, ukazuje jeden obrázek. Napovídal totiž v jedné rodině, že se přes vodu staré peří převážet nesmí, že za to bude „velká pukuť“, a tak mu tři jediné a poslední peřiny dali za pětku.

Pozvání bylo rozhlášeno na podzim r. 1861. Slušný počet rodin se rozhodl jeti na 3 léta na práci. Šli pro cestovní pasy. Na úřadě je zrazovali, to však nepomohlo. Vydali se na cestu. Jeli vodou do Oděsy, a potom pro ně od knížete Kočubeje poslali povozy, které je dopravily až na jeho velkostatek Dikanka v Poltavské gubernii. Tady se ukázalo, že Žid Meier nebyl věrným ani svému pánu, neboť si s hledáním pracovního lidu nedal mnoho práce a zval každého, kdo jen chtěl jeti. To byla velká chyba, neboť řemeslníků mnoho Kočubej potřebovat nemohl a umění vambéráčů-krajkářů docela nepotřeboval - a takových mezi vystěhovalci byla většina. Jinak se jim vedlo dost dobře: jedli, pili a veselili se.

Bavili tím také i pány. To však přinášelo málo užitku knížeti Kočubejovi, a proto se museli odebrat již z jara na Krym.

V Čechách se ovšem mnoho mluvilo o vystěhovalcích. Přicházely i dopisy, většinou potěšitelné a povzbuzující v tom vystěhovalckém hnutí, které začalo odejetím první skupiny. Bída byla značná, a to bylo pobídkou největší. Mluvilo se tehdy mnoho o Krymu. V některých ústech tato země oplývala mlékem a strdím. Povíдалo se, že tam chleba je mnoho, kdežto v Čechách v těch místech to byla pro lid pracovní jen sváteční pochoutka. Maso prý bylo na Krymu úžasně laciné. Jeden krajan si již v Čechách kupoval velký hrnec. Když se jej prodavač ptal, nač tak velký hrnec potřebuje, odpověděl: „Inu, když se naloží půl hrnce masa, tak pro polévku ani místa nezůstane.“ To ovšem bylo něco jiného než kroupy a brambory v Čechách. Chudáci! Když jsem se jednoho starce zeptal, jak asi draho se prodávalo tehdy maso na Krymu, odpověděl: „Nevím, my jsme je nikdy neměli, nedostávalo se ani chleba.“ Ta touha po mase svedla už nejednu mlsnou českou dušičku, která potom v Rusku tropí jen ostudu.

Pohnutkou ku stěhování pro ty bohatší byla jiná pohádka: že prý na Krymu velkostatkáři mají velké lány země, nemají však pracovního lidu, proto prý nejen zvou k sobě do práce, ale pronajímají zem a dávají také dobytek a všechno potřebné nářadí. To se ovšem zamlouvalo; chtěli zbohatnout a za 3 léta se vrátit. Někteří šli do Ruska bez všelikého rozpočtu, naprosto jeli hledat štěstí. Byly ovšem náhledy jiné. Jeden stařeček mi vypravoval: „Když jsem šel do Rychnova přes ves Sopotnici pro pas, tak tam na dolním konci stály dvě hospodyně, a jedna z nich povídá druhé: náš Honza také chce jeti do Ruska; já jsem mu však povídala: jen jdi, jdi; tady volí tahali tebe a tam budou tahat tebou.“ Někteří i mezi emigranty rozuměli tomu, co dělají, takových však bylo málo.

To se všechno dělo po odejetí prvních vystěhovalců ku knížeti Kočubejovi, tedy v

zimě z roku 1861 na r. 1862. Na jaře začalo hnutí. Několik rodin se dalo přes Černovice, hlavní město Bukoviny. Bídňá cesta to byla. Trvala celých osm týdnů. Malé vozíky, tažené zřídka koníkem, většinou však buď psy a nebo samými hospodáři, převážely většinou jen to nejpotřebnější, sami však cestující prodělali celou tu cestu pěšky. Z Černovic se dali rovnou cestou na Cherson, potom přes Dněpr na jih, až dosáhli svého cíle - hlavního města krymského Simferopolu.

To však byl malý houfek, největší skupina vystěhovalců jela železnicí do města Baziáše a potom parníkem po Dunaji. To bylo před svátky Velikonočními. První skupina sestávala asi z 80 rodin, druhá, která jela asi za týden po ní, byla ještě větší, bylo v ní 90 rodin. V Galacu, městě to rumunském, čekali na ruskou loď a zastavili se u „Moravského šenkýře“; tam se stala nehoda, na kterou se vy mnozí staří pamatujete, nechci ji zde opakovat. Je to moc smutné.

První skupina přijela do Oděsy právě před Velikonoci, a proto se tam museli na čtyři dny zastavit. Bydleli tam v kasárnách, pro stravu si chodili do města. Jak smutné to bylo stěhování a jak velká bída byla již tady, ukazuje to, že pohled na některé matky, které chodily s dětmi po městě, byl tak smutný, že jim i almužnu podávali.

Tak velký počet přistěhovalců přivábil do Oděsy mnoho všelijakých velkostatkářů, ruských a tatarských, kteří je zvali k sobě. Žádnému se však k nim nechtělo, neboť ti je chtěli vzít do roboty a na dlouhá léta. Nechtěli u nich zůstat obzvláště ti bohatší, neboť mínili za pár let vrátit se zpět, ruskými příslušníky za žádnou cenu stát se nechtěli.

Z Oděsy jeli rovnou do Kozlova, nyní Jevpatorie. A byl již čas, neboť v patách následovala skupina druhá, která přijela do Kozlova asi za týden. Tady se přistěhovalci umístili na velkém dvoře i se všemi svými věcmi. Někteří se zde zdrželi jen asi týden, jiní však museli až 3 neděle čekat, než se našlo nějaké místo. Bídňý život to byl. Teprve v Kozlově se setkali s takovým Rus-

kem, jakým ono právě bylo a které se jim brzo ukázalo daleko ne takovým růžovým, jakým si jej mnozí malovali ještě v Čechách. Jeden stařeček, kterému se teď dosti dobře vede, ještě dnes nemůže bez rozčilení vzpomínat na tu bídu, kterou tehdy museli snášet, a pojmenoval všechno to stěhování „zpozdilostí“. A měl pravdu. Bez cíle, bez známosti s poměry a hospodařením, a mnozí již před přijetím do Kozlova bez peněz, bez vnitřní jednoty mezi sebou - přecházeli chudáci ve dvoře z rohu do rohu, zatím co starší se rozjeli na všechny strany hledat „pány“. Ti bohatší ovšem v Kozlově nezůstali, rozjeli se po městech, kde se práce snadněji nacházela.

Dva týdny majitel dvoru nechal je bydlet zadarmo, potom ho to však omrzelo a začal brát po 10 kopejkách za rodinu denně. To nutilo pospíšet si s odejetím a práci neb krajinu méně vybírat. Ono toho na výběr bylo opravdu málo. Země nevzdělané lány k nepřehlédnutí, velkostatkářů mnoho, práci však nalézt bylo těžko. Velkostatkáři byli většinou tak zanedbaní, že nemohli dát přistěhovalcům potřebné hospodářské náradí a dobytek, zvláště voly. Byli spokojeni, když dostávali to nejpotřebnější a k tomu po krávkě. Kdo měl na zpáteční cestu, vrátil se hned do Čech, takových však byla menšina.

Asi 30 rodin odejelo k nejbližšímu velkostatkáři Samutinovi, hned však asi za měsíc se stěhovali dále, k generálovi Popovu, u něhož však také zůstat nemohli. Nevelké houfky se odebrali z Kozlova k Sáliši, k hraběti Manosu a jiným. Většina jich jezdila již ne zem pronajímat, ale do roboty. Nebyli spokojeni s podmínkami, hospodáři zase nebyli spokojeni s jejich prací. Málo bylo takových, kteří již na prvním místě se usadili a potom si to i chválili, většina se stěhovala z místa na místo a snášela, obzvláště v zimě, tak velkou bídu a všelijaká utrpení, že to jejich vypravování u porovnání s dnešním blahobytem se někdy až pohádce podobá. Nejhuře se v tom měli ti zámožnější; přivezené peníze se jim brzy rozkutálely a pracovat se za ten čas nenaučili. Lépe v tom byli řemesl-

níci, které pozval k sobě hrabě Mordvinov. Již tehdy český řemeslník vynikal nad místním. Švec Z. přibíjel podešve floky, a to bylo tady takovou novinkou, že hrabě Mordvinov sám si dal přivést floky z Oděsy, když se tady nikde nalézt nemohly.

Nit sledování za většinou přistěhovalců se tratí. Chudáci! Není divu, domlouvají-li dnes mladému pokolení, když je vidí plýtvat zaschlým trochu chlebem a nebo neskládaným koláčem; měli sami při namáhavé práci, často až přes sílu, někdy jenom - placky z otrub, znají tedy cenu každého sousta. V některých místech je i z bytu vyhazovali. - Malý obrázek, že nás ne vždycky Němci aneb Židé utiskují, že v tom je vinna také naše nesrovnalost. Všichni nesli jedno těžké břímě, stejnou bídu a stejné starosti, na mnohých místech se však mezi sebou hašteřili a v jednom domku dvě rodiny se srovnat nemohly. Na jednom místě vybrali kvůli pořádku starostu. Los padl na člověka, který se domníval, že má vlohy k tomu, aby se z něho stal světoznámý velitel. Ukradl totiž mladý hoch u souseda peníze. Byl čas sekání sen, a proto zůstávali doma jen dědečkové. Pan starosta rozhodl až moc jednoduše: že prý peníze ukradl ten, kdo nebyl na senách. Pozval je k vyšetřování, a když se z nich nikdo nepřiznal, tak rozkázal dle zdejšího způsobu dát každému 10 ran holí. Ještě dnes se vypravuje, jak ti nešťastníci křičeli. Nepomohlo to, užili proto posledního prostředku - přísahy, a ta je osvobodila. Ó, ta naše nemoc dědičná, kéž by jí nebylo, kéž by se nevypínal nad jiné ten, kdo má nějaké „právo“ aneb myslí, že má v kapse nebo v hlavě více než jiní - před Bohem jsme si všichni rovni a často ten menší bývá u Boha větším. Prázdnost v hlavě a pusto v necitelném srdci - to nám mnoho škodilo, kéž by toto aspoň dnes nebylo. - Podobné věci se stávaly i na jiných místech, i před úřady. Škodila také neznalost ruštiny, velice tím byli šizeni. Když Rus ku př. říkal: da, da, (česky ano, ano), tak si Čech myslil, že mu Rus něco dá.

Každá věc má dvě stránky: špatnou a dobrou. Tak to bylo i s tou bídou. Nouze učí rozumu a naši předkové při těch nesnázích také porozuměli, že mohou zvítězit jen „spojenými silami“. Kdyby byli sjednoceni, mohli dostat pozemky od státu již v Oděse, nemohli se však tam nijak shodnout; mnozí si mysleli, že za tři léta na Krymu zbohatnou a vrátí se do Čech. Rok pobytu v Rusku ukázal, jak bláhové to byly rozpočty. Zanechali tedy té naděje a častěji se začali sjíždět s různých míst a společně se radit, jak odpomoci bídě. Usnesli se žádat společně o zem. Vybrali deputaci do Simferopolu k inspektorovi německých a bulharských osad. Ten jim dal velice dobré podmínky: dostali totiž „odkrytý (otevřený) list“ a mohli jezdit všude po státních pozemcích a vyhledat si tu nejlepší půdu. Inspektor jim doporučil také k osazení ves, která se dnes jmenuje Bohemka (Džadara), odkud se právě vystěhovali Bulhaři. Čechů se tam usadilo asi 70 rodin. Dost se jim to líbilo, byly tam zachovalé domky ještě po bývalých osadnících Tatařích. Domky byly většinou hliněné, musely se tedy často opravovat, obzvláště před deštěm, zdálo se jim to však skoro rájem po všem tom utrpení, které museli snášet od velkostatkářů. Studní tam bylo také několik a voda v nich byla většinou dobrá. Byl pozván kněz a občané skládali císaři přísahu, stávali se tedy ruskými příslušníky. Potom stát v několika částkách dal ku zaopatření potřebné náradí a dobytka i každé rodině po 175 rublech. Půdy dostali po 15 desjatinách na každé mužské pohlaví a ostatní si mohli pronajímat po 15 kopejkách za desjatinu.

Trochu později byly založeny spolu s Němci, s kterými se přistěhovali z Čech, vesnice Kurman, Kyrej a velká osada Alexandrovka, kterou pojmenovali tak na památku císaře. Tady byl kamenný ovčín, ve kterém se na čas ubytovali; byl tu také panský dům a záhony. To se všechno asi za 6 let rozebralo a rozdělilo. Podmínky i zde byly dobré: dostali pomoc peněžní a potřebnou

stravu na první čas, tedy žita, zelí, pepř (tak zv. bulharský), cibuli a jiné.

Mezi emigranty byl jeden neposeda, který hledal pořád pro sebe a pro jiné štěstí. K němu se přidalo ještě několik občanů a brzo bylo žádáno zase o pozemky, anť prý je v osadách těsno. Paláta Simferopolská dala zase odkrytý list a právo hledat a ukázat, co najdou lepšího. Hledali, vyhlíželi, až si vybrali místo asi 20 verst na západ od města Melitopolu, tedy na sever od Krymu.

Po dlouhých poradách se sebraly ze všech vesnic na Krymu 92 rodiny, a v dubnu roku 1869 byla založena osada Čechohrad. Chudáci, kalich utrpení nebyl dopit na Krymu, museli jej dopíjet v Čecho-„hradě“. Zima byla mírná, šťastně přijeli až na místo, a tu najednou uhodily velké mrazy. Lid byl na pusté rovině, žádného přístřeší proti mrazivému stepnímu větru. Velká obtíž byla s vodou, anať musila být dovážena až 12 verst. Kam kdo mohl, tam se schoval, buď do sena nebo burjánu (pichlavá rostlina) a jiní se rozjeli k nejbližším velkostatkářům a tam se hráli kolem stohu. Mnoho kol žijícího lidu se smilovalo nad bídným vzezřením přestěhovalců a darovalo jim obilí a peníze.

Když mrazy ulevily, dali se osadníci do setí, do stavení a nejdříve do kopání studně. To nebylo věcí lehkou, neboť voda byla hluboko a pro tak velkou potřebu studna se musela kopat široká. Většina tedy čekat nemohla a vozila vodu i pro stavbu. Stavěly se tak zv. zemljanky. Kopala se totiž v zemi jáma, na krajích se z bláta stavěly zdi jen asi arsin vysoké, v nich malá okénka a potom hned střecha, tedy, bez stropu. S vodou vůbec byla velká potíž; museli vykopat při vládní pomoci tři studně, než našli dobrou vodu. Voda však ukázala se být tak dobrou, že gubernátor z Oděsy, když krajem projížděl, ji okusil a moc chválil; povídal, že ani v Oděse nemají tak dobrou vodu, jako Čechohradáci. To přimělo mnohé zůstat na místě, jinak pro bídu se chtěli stěhovat zase jinam. Lid však nebyl chudým na fantasmii. Chtěli totiž vystavět Čechohrad křížem, aby uprostřed bylo

budoucí „náměstí“, neboť si někteří mysleli, že to bude někdy opravdu „hrad“, tedy město. Skrze vodu však museli ten plán zanechat a odměřit tak zv. Novou ulici. Právě tehdy tři rozumné hlavy vymyslely ten název „Čechohrad“.

Úřadové ani tady je bez pomoci nenechali, dali jim totiž po 25 rublech na rodinu a pšenici. Toho ovšem bylo málo. Utrpení nebylo ještě konce. Ze začátku byla neúrodná léta a nastal skoro hlad. Zle se vedlo i člověku i hovadu. Ta všelijaká přístřeší pro dobytek byla vystavěna z burjánu, a tak se u některých stalo, že dobytek z hladu do jara ty stěny kolem sebe prožral, jeden z hospodářů i střechu rákosovou skrmil. Málo všeho a částečně krmení bylo také proto, že bylo málo pozemků; dali jim totiž jen po 9 desjatinách na duši. Však ani této půdy se jim zadarmo nedostalo, neboť byla pronajata, a museli tedy doplatit půl letní nájemné, aby jim zem popustili. Bída znovu ukázala cestu a dodala odvahy; rozhodli se totiž žádat o přídavek. Prosili, aby jim bylo dáno tolik, co měli na Krymu, tedy po 15 desjatinách na duši. Úřednictvo žádosti jejich nevyhovělo, ba ani ministerstvo neodpovědělo příznivě. Museli tedy dva občané T. a R. do Oděsy zajet a tam osobně tak dlouho své zájmy hájit, až dosáhli, po čem toužili. Radost byla všeobecná.

Když se tak na ten dnešní blahobyt vystěhovalců a jejich potomků díváš, těžko se tomu věří, že ty trapné časy byly méně než před půlstoletím. Chtěl jsem fotografovat nějakou tu zemljanku, ukázalo se však, že ani jedné není; na místě jich jsou vystavěny pěkné domky a někde i domy. Osada Čechohrad má dnes 102 dvory a 575 obyvatelů. Asi 50 rodin se již vystěhovalo do Ameriky, na Kavkaz a posledním čase i na Sibiř. O dnešním postavení osady psát nebudu, ponechám to někomu jinému; ať to udělá, až dnešní den bude patřit k dějinám.

Proč píše ten článek? Mám tři příčiny: 1. ukázat aspoň částečku těch podivných cest Božích, podle kterých On řídí národy a které

by se neměly zapomenout; 2. naučit vás, mladé pokolení, uctívat mozoly našich rodičů a dědů, zaslouží si toto plnou měrou; 3. ukázat, že máme, když se tak rozhlédneme kolem, zač děkovat Bohu. - Byly chyby v jednání našich otců, kdo však jich nemá? Nevynechával jsem jich - ne však proto, abychom soudili naše předky, ale abychom se vystříhali toho, co bylo chybného v jejich životě. Popisoval jsem jen život zevnější, takřka tělesný. A to jsem dělal úmyslně, neboť byl-li bídný život tělesný, tím bídnější byl a zůstal podnes život duchovní, v němž je pořád neúroda. Mnohému by se zdálo, když se tak na ten náš milý lid dívá, že se „má dobře“, tomu však tak není. Všemohoucí Stvořitel, který svá slova nikdy nemění, řekl: „Co jest platno člověku, by všechn svět získal, své pak duši uškodil? Kterou dá člověk odměnu za duši svou?“ Náš národ potřebuje Evangelium ne na jazyku, ale v životě a v srdci. Náš lid potřebuje osobního obrácení se k Pánu Ježíši! Lid potřebuje živou ohnivou víru v živého a milujícího Vykupitele, a k tomu vede Písmo Svaté. Jenom taková živá víra v ukřižovaného Ježíše, víra opravdová a srdečná změní život, pobožná slova tady nepomohou. Potom teprve, a to plným právem, se bude moci říci, že národ náš se „má dobře“, neboť bude mít postaráno i o život věčný, po smrti. Dejž to Bůh!

Autor tohoto článku významný ruský baptistický kazatel, misionář, redaktor a profesor teologie Jan Nepraš (Ivan Vasiljevič Nepraš) se narodil v r. 1883 v české obci Čechohrad Tauridské gubernie Ruského císařství (nyní Novhorodkivka Melitopolského okresu Zaporížské oblasti, Ukrajina) v římskokatolické rodině, která se odstěhovala z Čech do Ruského císařství v letech 1861-1862. V prvním desetiletí 20. st. pod vlivem německých Menonitů a ruských baptistů z okolí Čechohradu se stal členem ruské Církve evangelických křesťanů-baptistů (EKB). Působil jako učitel na německém základním učilišti, pak na učitelstvo-

teologickém semináři Molokánů v Astrachánci (nyní Melitopolský okres Zaporížské oblasti), kazatelem sboru EKB v Charkově, napomáhal zakládat sbory EKB v celém Ruském císařství. V 1907-1910 byl služebně v Čechách, kde studoval keramiku. Tehdy navázal kontakty s kazatelem Svobodné církve reformované Bohumilem Procházkou (*1867, †1958), předsedou krajského spolku „Jednota“ v Lodži (Polsko), který mu nabídl místo učitele české školy v Lodži (toto nepřijal). Byl pronásledován za víru. V r. 1918 odešel do emigrace do USA. Tam absolvoval vyšší bohoslovecký ústav ve městě Louisville (st. Kentucky) a Kolumbijskou univerzitu v New Yorku. Zde také obdržel doktorát z teologie. Působil jako kazatel ruských baptistických sborů a jako profesor bohosloveckého semináře ve městě Fort Worth (st. Texas) a Mezinárodního baptistického semináře v East Orange (st. New York), byl zástupcem Federálního svazu baptistů v zahraničí (od r. 1920). Založil řadu biblických škol pro emigrantskou mládež a Ruskou biblickou nadaci, která vydávala Nový Zákon v ruštině a ukrajinštině. Zabýval se organizací biblických škol také v Polsku, Rumunsku a Moldavsku. Zemřel 13. dubna 1957 v New Yorku doslova s Biblií v ruce. Autor publikací v krajském kalendáři „Komenský“ (Lodž, Polsko), v baptistických časopisech „Gost“, „Baptist Ukrajiny“, „Sejatel' istiny“ (USA), který také redigoval, a v jiných vydáních.

Pro nás je zajímavý článek Jana Nepraše „Čechové na Krymu a osada Čechohrad“ (Komenský- kalendář pro český lid na Rusi na rok 1911, Lodž, 1910, str.62-70), kde popisuje tvrdý život prvních českých přistěhovalců na jihu Ukrajiny. Takový život zažili také potomci českých pobělohorských evangelických exulantů na svých poutích Polskem, Ruskem a Ukrajinou, než se usadili v obcích Bohemka, Malá Aleksandrovka (dříve Aleksandrovka, Čechy), Novosamarka (dříve Sofienthal, Nová Svoboda, Samarka), samota br. Kulhavých

u Ljubašivky (nyní Žovtneve) a Veselynivka (Sirotinka, Čechoslavie, samota Čechy) na jihu Ukrajiny. Podobně to popisuje ve svém obsáhlém spisu „Pouští do Kanánu“ (Křesťanské listy, Pittsburgh, USA, 1912) také vikář Českobratrské církve evangelické Rudolf Šedý (*1873, †1970). Z těchto důvodů nabízíme čtenářům tento článek, jehož text byl ponechán ve znění začátku 20. stol. a jen nepatrně upraven podle současného českého pravopisu.

K tisku připravil a informaci o autorovi napsal Alexandr Drbal

100 let boratínského evangelického kostela na Volyni

Máme kuchyně, světnice, stodoly, špýchary – zbudujme si ještě svatyni; místo v příbytku, kam budeme vcházeti pro požehnání samoty a k společnému vzývání toho, jenž je Studnice života a k poslouchání Pána Ježíše, jenž dí: Já jsem ta cesta i život.

Kalendář českobratrský na rok 1927

V listopadu loňského roku (11.11.2007) si účastníci vzpomínkového shromáždění v evangelickém kostele v Chotiněvsi na Litoměřicku připomněli stoletou historii boratínského kostela na ukrajinské Volyni. Na shromáždění se sešlo několik desítek dosud žijících pamětníků tohoto Božího stánku, kteří spolu se svými staršími spoluobčany opustili před šedesáti lety tehdejší domov na Volyni a vrátili se do země svých předků.

Na toto shromáždění připravili manželé Anna a Josef Vlkovi (autoři rozsáhlé historie Českého Boratína na Volyni) krátkou i když téměř hodinovou informaci k historii boratínského kostela. O této události, o stavbě chotiněvského kostela, o vzniku farnosti ČCE v Chotiněvsi, o poválečné reemigraci boratínských re-

formovaných evangelíků, o české historii tohoto kostela i o jeho současnosti bych vám chtěl podat zprávu. Mám dvě možnosti postupu. Vypravit se do carského Ruska kolem roku 1870 a tam sledovat třičtvrtě století dlouhý život české menšiny na Volyni a její pohnutý návrat po druhé světové válce nebo cestováním proti proudu času nastoupit vzpomínkovou cestu v Chotiněvsi a vydat se směrem východním.

Osudy této české volyňské menšiny, zejména její evangelické části (Boratín, Kupičov, Ozerany) jsou velice obdobné a vzájemně se prolínají s osudy východních pobělohorských exulantů, kteří opustili rodné domovy o sedmdesát let dříve, ale na Volyni (Michalovka, Mirotín) se usídlili o více než deset let později (kolem r. 1880) po strastiplných cestách širokou Rusí.

Vznik sboru ČCE v Chotiněvsi (1948) a postavení kostela v r. 1951

V roce 2001 si bývalí boratínští evangelíci připomínali padesáté narozeniny svého kostela v Chotiněvsi a jistě si letos připomenou i šedesáté výročí vzniku chotiněvské farnosti.

Nesmíme zapomenout na dvě události jejichž středem byl chotiněvský duchovní stánek s přirozenou manifestací mnoha set občanů bez rozdílů náboženského vyznání. Především to bylo rozloučení s milovaným duchovním, farářem Jaroslavem Opočenským na jeho poslední pozemské cestě v červnu 1957 (v padesátém výročí byla v interiéru umístěna pamětní deska tomuto staviteli chrámu). Druhým významným aktem byla veřejná návštěva presidenta Václava Havla krátce po jeho zvolení (20. května 1990).

Několik poznámek bych chtěl připomenout k okolnostem vzniku sboru, ale

hlavně k postavení kostela v době nástupu komunistického režimu odmítajícího náboženství jako přežitek. Ihned po usídlení boratínských vojáků na podzim roku 1945 byla v Chotiněvsi ustavena kazatelská stanice třebenického sboru. Po reemigraci rodinných příslušníků z Volyně a soupisem evangelických duší usídlených v bývalém úštěckém soudním okrese se dohodli farníci kazatelských stanic v Chotiněvsi a v Encovanech na sloučení a vytvoření samostatného sboru v Chotiněvsi. V Encovanech a okolí byla totiž již dvacet let usídlena část reexulantů z Polska. Sbor byl církevními a státními úřady odsouhlasen v roce 1948. Ještě dva roky trvalo než úřady vydaly souhlas s postavením kostela v Chotiněvsi. Co všechno musel duchovní sboru vikář Jaroslav Opočenský úředníkům slíbit, to se už nikdy nedovíme, ale měl své bohaté zkušenosti s úředníky nepřátelských režimů a tak dosáhl nejen odsouhlasení stavby, ale i na závazný příslib finančního příspěvku. Po dvaceti letech se jeden z úředníků přiznal, že je pan farář pěkně dobehhl. Jen zařazení stavby kostela do budovatelského plánu a tím snazšího získávání stavebního materiálu se mu nepodařilo dosáhnout. Uměl si poradit a při stavbě kostela předvedl koncert pro tisíc ochotných rukou a stovky nadšených srdcí. Stavba kostela byla pořízena převážně ze stavebního odpadu z bouraček. Začala sloužit za pouhých jedenáct měsíců od vydání stavebního povolení, díky přístupu farníků od dětí až po seniory a také díky pomoci ze strany duchovní a občanské veřejnosti.

Přestěhování boratínského sboru v rámci reemigrace Čechů z Volyně do ČSR v r. 1947

Mezi nejčastěji vzpomínanými událostmi byla kulatá výročí organizované

reemigrace nejen českých evangelíků z Volyně do ČSR v první polovině roku 1947. Přiznejme si, že to byl velice důležitý okamžik v dějinách volyňských Čechů, kterým hrozila ze strany bolševické vlády likvidace v kazašských pustinách či ve stalinských vyhlazovacích lágrech na Sibiři. Myšlenkou vystěhování z Volyně se mnozí zdejší Češi zabývali již na konci 19. století. Mnoho rodin tehdy využilo pozvání ke kolonizaci neobdělaných pozemků v jižních státech USA a později v Argentině a Kanadě. Boratín v té době opustila více než třetina obyvatel (105 osob ve 24 rodinách a deset svobodných občanů). Tehdy se nechtěli smířit s carským národnostním a náboženským útlakem. V pozdějších dobách to byly jiné vládnoucí skupiny, polští nacionalisté a sovětští bolševici, které Čechům nepřáli. Nakonec to byli ukrajinští nacionální bojovníci za samostatný ukrajinský stát (banderovci) a v neposlední řadě ozbrojené internacionální loupeživé bandy, které znemožňovaly v posledních deseti letech život Čechů na Volyni.

Češi na Volyni se stále cítili externími občany samostatného českého státu a podle toho se také chovali. Neváhali nastoupit do prvního odboje a již v září 1914 tvořili podstatnou část České družiny, která později přerostla v Československé legie v Rusku. Ještě výraznější pomoc projevili za druhé světové války při formování druhého zahraničního odboje hmotnou pomocí i spontánním nástupem do Československé armády. Vedoucí osobnosti čsl. zahraničního odboje oceňovaly tuto pomoc a slíbili vyhovět požadavkům Čechů na návrat do ČSR, jakmile bude tato opět svobodná. Proto volyňští vojáci zůstali po skončení války v osvobozené vlasti, požádali o československé státní občanství a netrpělivě oče-

kávali na příjezd svých rodin a ostatních krajanů. Vyjednávání se sovětskou stranou nebylo jednoduché a teprve po osobní intervenci presidenta Ed. Beneše u všemocného J.V.Stalina byla 10. června 1946 podepsána dohoda mezi oběma vládami. Dnes se nám tato dohoda jeví jako diskriminující dokument, ale tehdy to bylo pravděpodobně jediné možné řešení reemigrace.

Ještě je tu jedna zajímavost a to boratínský přístup k reemigraci. Podíváme-li se do seznamu usídlených volyňských Čechů bezprostředně po reemigraci, zjistíme, že původní boratínští občané tvoří výjimku a jsou soustředěni v jedné jediné farnosti. Podařilo se jim téměř bezezbytku naplnit přání volyňských Čechů žít i v novém domově pohromadě. Staršovstvo se usneslo vyslat svého duchovního faráře Opočenského do Československa, aby přání realizoval. Tehdy v květnu 1945 to bylo možné jen vstupem do čsl. armády. Tak se stalo a farář se jako voják objevil nejprve v Žatci a později v Praze s představou, že vytvoří někde v pohraničí farnost z volyňských evangelíků. Ta myšlenka se nesetkala u osídlovacích úřadů s pochopením, ale naopak byla stanovena pravidla, která měla reemigranty rozptýlit po českém a moravském pohraničí (max. 30% mohlo být v jedné obci z řad reemigrantů). Nezbyvalo, než se podříditi a tak nejdříve hledali velkou vesnici, pokud možno s evangelickým kostelem, kam by se vešlo oněch 40 až 50 boratínských rodin. To se nepovedlo a tak realizovali jiné řešení. V rámci zájmové skupiny Boratín vyhledali mini region s několika souvisejícími obcemi s dobrou komunikační dostupností. Všichni vojáci se tomu záměru podřídili a tak vznikl základ farnosti se sídlem v Chotiněvsi

s vyhlédnutým místem pro kostel, faru a hřbitov.

Česká historie evangelického kostela na Českém Boratíně (1907-1947)

Díváme-li se na toto období s odstupem, musíme konstatovat, že naši starší krajané prožívali velice složitou a těžkou dobu s dvěma světovými válkami probíhajícími na našem území, s čtyřletou občanskou válkou a neustále probíhajícím bojem ukrajinských vlastenců za samostatný ukrajinský stát proti všemu neukrajinskému, zejména v posledních deseti letech. Užili jsme si i předválečné projevy polské nesnášenlivosti a tříleté období odloučenosti od mužů – vojáků. Náboženský život v obci byl přesto nebo spíše proto velice bohatý a kostel s farou hlavními středisky. V letech 1927 až 1945 měl boratínský sbor také své duchovní, kazatele Antonína Balabána a po jeho nuceném odchodu (v r. 1937) faráře Jaroslava Opočenského. Hlavními pořadateli náboženského a kulturního života byly církevní složky staršovstvo, sdružení evang. mládeže, pěvecké sdružení Emigrant, nedělní škola a společenské organizace Česká matice školská, škola s učitelem, hasiči a další. Ve shodě a přátelské spolupráci využívali nejen prostředí kostela, fary, školy, ale konali společné produkce i na fórtě, v přírodním divadle případně na plující lodi – bajdáku.

Vznik reformovaného evang. sboru (1883) a postavení kostela (1907) na Českém Boratíně

Ve svém putování jsme se dostali až do času, kdy se na pozvání samotného cara začala na Volyni usazovat česká menšina. Car ve svém dekretu z 10. 7. 1870 udělil Čechům mnohá privilegia, mezi jinými i možnost vytvoření své vlastní husitské církve. Leč čeští kolonisté

roztroušení po celé Volyni se na svých třech sjezdech neshodli na podobě a každý ze tří duchovních prosazoval svoji představu, nejen ve své farnosti, ale i v celé české komunitě. A tak carští úředníci po dvaceti letech tuto možnost, stejně jako další privilegia zrušili a povolili jediné náboženství a to pravoslavné. Již v období dohadování a formování husitské církve se boratínským křesťanům nelíbilo počínání duchovního, který sloužil farníkům podle jejich přání a rozhodli se požádat o připojení k reformované církvi na Litvě. Tak se stalo 13.7.1883 a od té doby přijížděl duchovní každý rok na několik dní, aby vykonal ve sboru administrativní úkony a posloužil svátostmi. V devadesátých letech přišel zákaz konání veřejných bohoslužeb v nepravoslavných farnostech pod hrozbou vysídlení na Sibiř a tak se konaly tajně v domácnostech. Tehdy mnoho boratínských rodin odjelo do Ameriky.

Již v roce 1886 se boratínští chystali k výstavbě kostela podporování vilenskou konzistoří, ale nedostali povolení ke stavbě. Materiál prodali a spolu se sebranými příspěvky uložili do žitomířské banky. Teprve po politickém uvolnění v roce 1905 se boratínským podařilo získat stavební povolení ke stavbě kostela a 26 evangelických rodin za vydatné pomoci evangelické reformované církve v Rusku a presbyteriánské církve v USA naplnilo svůj sen a 5.srpna 1907 otevřelo svůj bohoslužebný stánek.

Současná podoba původně evangelického kostela na ukrajinském Boratíně (1997- 2007)

I boratínský kostel v letech 1947 – 1991 poznal bolševický režim. Nejdříve sloužil po odstranění znaků připomínajících původní účel (kalich, kříž, biblické texty) jako kulturní dům s kinem a po de-

seti letech jako skladiště místního sovchozu. Fara sloužila jako škola. V roce 1996 převedl stát budovu kostela do majetku Kyjevské pravoslavné církve, která na Boratíně ustavila parafiju – farnost a boratínský kostel zasvětila *Vozdvženiji Christa* (*Christovozdvženjska cerkva – Kostel Kristova nanebevzetí*). V květnu toho roku jsme se na Boratíně objevili s manželkou uprostřed úprav kostela a přilehlého českého hřbitova. Byli jsme vřele přijati jako zástupci původních českých obyvatel a ohromeni obrozeneckým nadšením místních obyvatel. Nechali jsme se strhnout a během roku jsme připravili pamětní desku na kostel, nechali postavit na hřbitově pomník a uspořádali v srpnu příštího roku (devadesáté výročí boratínského kostela) autobusový zájezd na slavnostní bohoslužby, konané při příležitosti odhalení instalovaných památek. Byly to v pravdě ekumenické bohoslužby při kterých střídavě promlouvali pravoslavní a evangeličtí duchovní (boratínský rodák ThDr. Milan Balabán a Mgr. Zdeněk Bárta) při pravoslavných a evangelických zpěvech.

Ke stým narozeninám byl původně český evangelický kostel postupně přeměněn zvenku i zevnitř na pravoslavnou cerkev Kyjevského patriarchátu. Na Ukrajině existují dvě pravoslavné církve: Moskevská (bohatší městská) a postupně se tvořící Kyjevská (venkovská) odlišující se vnitřně i z vnějšku (kostely kyjevské mají kopule protáhlé směrem nahoru, zatímco kopule moskevských kostelů mají podobu zploštělé cibule). Uvnitř je boratínský kostel bohatě vyzdoben ikonostasem s pozlacenými obrazy světců a s množstvím vyšíváných textilií. Pro zhotovení ikonostasu, přes celou šířku kostela, bylo použito fošen nařezaných z kme-

nů stoletých borovic z českého boratínské hřbitova.

Závěrečná tečka

Současní ukrajinští občané na Boratíně si českého dědictví, kterého se jim dostalo paradoxně díky bolševické konfiskaci českého majetku, velice váží. Navrhovali, abychom se pravidelně každoročně přijížděli podívat do svého rodiště v srpnu, v době výročí svěcení kostela. K tomu by bylo třeba najít trochu odvahy, zejména u naší mladé generace. Ta se ne našla ani při stoletém výročí. A tak došlo do chotiněvského sboru z pravoslavného Boratína ujištění, že „bývalý český evangelický kostel je v dobrých rukou a slouží společnému Pánu Bohu“. Spolu s tímto ujištěním jsme obdrželi mnoho krásných fotografií interiéru i exteriéru kostela a obnovující se fary.

Josef Vlk

60. výročí reemigrantského sboru v Lovosicích

V sobotu 19. května 2007 si sbor Bratrské jednoty baptistů v Lovosicích připomínal, že v tomto městě existuje již 60 let. Jeho zakladateli a prvními členy byli potomci exulantů z Volyně. Celé sejití bylo motivováno Božím Slovem „Až potud nám pomáhal Hospodin“ (1S 7,12).

Kořeny sboru sahají do Mirotína na Volyni, odkud přišli po ukončení druhé světové války vojáci Svobodovy armády. Sbor BJB v Mirotíně byl založen v r.1903 a trval až do odjezdu ostatních bratří a sester do Čech v r. 1947 a v témže roce byl založen sbor v Lovosicích.

První společné shromáždění v Lovosicích se konalo 10.4.1947 v pronajatém lutherském kostele a prvním kazatelem sboru se stal bratr Ludvík Bureš, který velmi horlivě pracoval. Za jeho

služby se uskutečnily čtyři křty a několik evangelizací, proto také sbor početně rostl. Z Volyně přijelo 107 členů a v roce 1952 měl sbor již více než 200 členů. V tu dobu byl první křest v Praze na Vinohradech a další křty se konaly v řece Labi. Poslední křest na veřejnosti byl v roce 1951 a od té doby byly veřejné křty úřady zakázány. Lovosický sbor měl své stanice v Litoměřicích, Děčíně a Svádově. Ve sboru od samého začátku pracovaly tyto složky: pěvecký sbor, mládež a nedělní škola. Kazatelskou službu bratra Bureše ukončil vykonstruovaný politický proces, kdy byl odsouzen ke třem letům vězení a zbaven občanských práv.

V letech 1952 až 1955 byl sbor bez kazatele. Tehdy sloužili hlavně laičtí pracovníci. Potom se ujal služby v našem sboru bratr kazatel Rudolf Petr a po něm následovali Miloš Šolc st. a Pavel Čáni za nějž byl zakoupen sborový dům, jelikož kazatelský dům byl určen k demolici a tudíž bylo nutné tuto záležitost vyřešit. V roce 1969 sbor zorganizoval společný zájezd do Jugoslávie k moři, který však byl především využit k účasti na evropské baptistické konferenci ve Vídni, které se tehdy zúčastnil Billy Graham.

Od roku 1980 do roku 1988 sloužil v našem sboru bratr kazatel Vladimír Vacek. V té době byla provedena druhá etapa rekonstrukce sborového domu a po kolaudaci se shromáždění přesunulo z kostela do vlastních prostor. Protože církevní tajemník nechtěl povolit shromáždění ve sborovém domě, museli jsme se odvolat až na ministerstvo, které toto povolilo.

Po odchodu bratra Vacka, v letech 1988–1993, byl naším kazatelem Vladislav Donát. Po roce 1990 se za jeho pomoci začaly stěhovat do našeho sboru české rodiny ze Svaté Heleny v Rumun-

sku, které se zařadily do života sboru. Tak náš sbor početně vzrostl.

Od roku 1993 do roku 1995 sloužil v našem sboru bratr kazatel Petr Červinský, po něm v letech 1995- 2006 byl kazatelem Jan Vychopeň

Od 1. 2. 2006 slouží našemu sboru bratr kazatel Radek Pospíšil. Jsme velmi vděční našemu Pánu za Jeho milost a za to, že máme kazatele, který se plně věnuje službě sboru.

Po celou dobu 60 let trvání našeho sboru sloužil pěvecký sbor pod vedením několika dirigentů – byli to Josef Sláma, Jan Němeček, Slavěna Zajíčková, František Hruza a Miroslav Nesvarba, který je současným dirigentem. Ve sboru sloužili laičtí pracovníci: Josef Sazeček, František Hruza a Mečislav Gabriluk.

V neděli 20. května 2007 při vzpomínkovém slavnostním shromáždění sloužil zpěvem spojený litoměřicko – lososický pěvecký sbor, skupinka mládeže, bratři, děti a dívčí pěvecký sbor CARPE VIAM. Božím Slovem sloužili tito bratři kazatelé: Jan Vychopeň, Petr Červinský, Petr Hlaváček a František Hruza. Shromáždění také pozdravili bratři: Vlastimil Malý za sbor Litoměřice a za VV BJB, br. kazatel Józsa Novák z Kanady za Československou baptistickou konvencí v USA a Kanadě, za žatecký sbor br. Milan Vimpel a za Dům křesťanské pomoci Bethel bratr Martin Okáč z Litoměřic.

Prožívali jsme i radost z velké účasti bratří a sester z jiných sborů (celkem nás bylo kolem 250), radost z toho, že nás všechny spojuje víra v našeho Spasitele Pána Ježíše Krista, který tento sbor již po 60 let provázel. A věříme, že nás neopustí, ale povede nás a bude naší pomocí i nadále.

O. J. Němečkovi (redakčně kráceno)

60 let žateckého baptistického sboru

Sbor vznikl zejména z českých reemigrantů z Volyně (západní Ukrajina). V roce 1945 přišli na Žatecko vojáci Svobodovy armády, složené zejména z Volyňských Čechů. Mezi nimi bylo i několik baptistů. V jarních měsících roku 1947 se za nimi přistěhovaly jejich rodiny. Před nimi se již přistěhovalo také několik českých baptistických rodin z dnešního Polska. Tak se na Chomutovsku, Žatecku, Podbořansku, usídlily české baptistické rodiny z Mirotínského, Zdobunovského, Michalovského a Luckého sboru na Volyni, ale také z Polska ze Zelova, Lodže ze Střelínska a dalších míst. Byly rozptýlené v několika desítkách vesniček a několika městech. Další našli domov na Tepelsku.

První shromáždění se začala konat v Žiželicích nedaleko Žatce. Zanedlouho se rozptýlených baptistů v Žatci a širokém okolí ujal bratr kazatel Vladislav Mareš, poslední kazatel sboru v Mirotíně. Práce se začala zdárně rozvíjet. Centrem sboru se stal Žatec. Shromáždění se však konala také na řadě dalších míst. Pán přidával spasené. V květnu 1952 však byl bratr kazatel Mareš bezdůvodně zatčen a odsouzen na 4 roky vězení. Propuštěn byl v roce 1955, ale směl pracovat jen jako dělník. Teprve v roce 1966 dostal souhlas ke kazatelské službě v Teplé.

Žatecký sbor zůstal bez kazatele do roku 1982, to je 30 let. Utrpěl, ale přežil. I když měl několik kandidátů na kazatele, nikdo z nich nedostal státní souhlas. Správu sboru převzal od roku 1961 zelovský rodák bratr Jan Andrš. O službu kázáním se dělila řada bratří ze sboru i hosté. Ve správě sboru aktivně pracovaly i sestry. Několik let dojížděl do sboru jako

administrátor kazatel pražského pankráčského sboru bratr Rudolf Petr, občas předseda BJB bratr kazatel Václav Tomeš. Nějakou dobu vypomáhal také bratr kazatel Václav Čermák, který bydlel jako důchodce v Červeném Újezdě u Kladna.

Teprve v roce 1977 dostal státní souhlas jako laický správce sboru tehdy 26letý a asi rok ženatý bratr Vladislav Donát z lovosického sboru BJB, také potomek reemigrantů z Volyně. Měl úřady přislíbeno, že během dvou měsíců dostane státní souhlas k plnočasové kazatelské službě. Ten dostal teprve po pěti letech. Pět let vykonával obětavě službu laického správce sboru a kazatele při svém zaměstnání. Musel složitě zjišťovat, kdo vůbec do sboru patří a kde bydlí. S těmi, kteří tvořili jádro sboru, obnovoval činnost sboru a rozvíjel misijní práci. V roce 1988 se bratr Donát stal kazatelem v Lovosicích a vystřídal ho bratr kazatel František Hruza, rodák z české vesnice Svatá Helena v Rumunsku. Po jeho odchodu do starobního důchodu práci po něm převzal bratr kazatel Petr Hlaváček a po něm po několikaměsíční výpomoci bratra kazatele F. Hruzy v roce 1999 opět kazatel exulantského původu Dobroslav Stehlík.

Mnoho členů se ve složitém období sboru odstěhovalo na jiná místa. Pán Bůh však sbor zachoval a připravil v něm místo pro řadu bratří a sester, kteří se od roku 1991 postupně stěhují na Žatecko z Rumunska ze Svaté Heleny. Dnes tito bratří a sestry tvoří více než polovinu členů sboru.

Ježíš Kristus je tentýž včera, dnes i na věky. Proto žatecký sbor z Boží milosti přetrval a má své místo mezi sbory BJB. Jsme vděční Pánu za to, že zde přidává ty, kteří jsou spasení a že je duchovním domovem pro mnohé, takže modlitebna je

těsná nejen při výjimečných příležitostech.

Šedesát let trvání si sbor připomněl v sobotu a neděli 16. a 17. června 2007, a to v aule zemědělské školy. Do modlitebny by se účastníci nevešli. Ústředním biblickým textem byla slova z epištoly Židům 13,7-8. Ta usměrňovala celou tuto akci. Zazněly vzpomínky na ty, kteří byli na počátku sboru i v jeho dalších letech. Leccos bylo dokumentováno i fotografiemi na osmi panelech nebo bylo promítnuto s průvodním slovem v průběhu shromáždění. Fotografický materiál a další dokumenty zpracovali obětavě manželé Vimpelovi. Náplní shromáždění při 60. výročí sboru však nebyly jen vzpomínky. Důraz na ústřední biblický text „Ježíš Kristus je tentýž včera i dnes i na věky“ (Žd 13, 8) s jeho aktualizací zazníval průběžně v sobotním i nedělním slavnostním shromáždění, kterých se zúčastnil velký počet hostů. Nejen vzpomínkami, ale také biblickou zvěstí nám v sobotu sloužil bratr kazatel Vlastimil Pospíšil. Narodil se v obci Šikavice-Faustynov u polského Zelova. Mládí prožil v prostředí žateckého sboru. Odtud také odešel v roce 1957 do Prahy studovat teologii (dříve mu to nebylo umožněno) a pak sloužil jako kazatel nejdříve v Miloslavově na Slovensku a od roku 1978 do odchodu do důchodu v Brně, Praze a Chebu. Z prostředí žateckého sboru pochází také další kazatel s exulantským pozadím - bratr Jaroslav Pospíšil.

V neděli dopoledne měl hlavní a velice aktuální slovo bývalý žatecký kazatel a nynější ředitel VOŠ sociální a teologické Dorkas v Olomouci bratr Petr Hlaváček. Krátce nás oslovila i nejstarší členka sboru, 95letá sestra Amálie Vlachová, neteř prvního volyňského mirotínského kazatele Pavla Slámy. Vyznávala

to, že Pán Ježíš ji nikdy neopustil, i když prošla těžkými údobími. Jemu patří čest a sláva. Zaznělo i několik dalších osobních či písemných pozdravů. Společné písně staré i nové, písně mládeže, dorostu, dětí, sester, básně, modlitby, to vše bylo prochnuto vděčností, radostí a oslavou Pána Ježíše Krista, který je stále věrný, stále tentýž. Necht' to je pobídkou k věrnosti pro nás všechny.

Dobroslav Stehlík

KANONÝR JABŮREK A ČEŠTÍ PROTESTANTI

Slunko zas po bouři svítá,
Tak to zřídil Tvůrce sám;
O necht' tedy již zavítá,
Bože, blahý čas i nám:

Ukrot' Ty sám bojů vír,
Žádoucí nám navrat' mír!
*Jos. Baštecký, evang. učitel
v červenci 1866.*

Že jakýsi kanonýr Jabůrek u kanónu stál a pořád ládoval, když „tam u Králového Hradce lítaly koule prudce z kanónů a flintiček do ubohejch lidiček“, to ví z veselého popěvku asi každý. Však má také jmenovaný dodnes v Sadové hospodu „U kanonýra Jabůrka“. V bitvě, která se tu odehrála 3. července 1866, ale asi moc veselo nebylo. Na rozbřesku onoho dne tu proti sobě stálo přes 200 tisíc vojáků na každé z nepřátelských stran a po několika hodinách bylo výsledkem na rakouské straně téměř 5 700 mrtvých, 7 500 pohřešovaných, z nichž mnozí také zahynuli, stejný počet raněných, více jak 22 000 zajatých, z nichž také víc než 9 000 bylo zraněno a na straně pruské 2 000 mrtvých, necelých 300 pohřešovaných a 7 000 raněných.

Jabůrek mi přišel na mysl, když jsem listoval evangelickým časopisem „Hlasy ze Siona“ z roku 1866 a v čísle 14 narazil na zprávu hořátevského faráře Heřmana z Tardy o téměř jmenovci legendárního kanonýra.

Tardy zmiňuje, že ho dne 12. srpna téhož roku na faře navštívil „jistý Javůrek, jehož předkové v minulém století, když svoboda náboženství zde v Čechách ještě udělena nebyla, do Slezska se byli vystěhovali. Jest rodem z Husince, české osady u Střelína (Sterhlen) za Kladskem. Přišel do vlasti otců svých co pruský voják a sice co člen zemské obrany. Byl na několika bojištích, zejména také u Hradce; do boje samého však nepřišel, poněvadž zemská obrana, ponejvíce ze ženatých mužů pozůstávající, šetřena býti měla. Byl prý zhusta užíván co tlumočník, ovšem vždy ku podivení se českého lidu, vidoucího Čecha v pruské uniformě.“ Podobnost Javůrek-Jabůrek v souvislosti s bitvou u Hradce Králové mě zaujala natolik, že jsem tento ročník „Hlasů ze Siona“ prolistoval důkladněji, abych se dozvěděl jak tehdejší čeští evangelíci prožívali válku prusko-rakouskou. Čeští evangelíci na obou válčících stranách, vždyť proti sobě stáli jako nepřátelé na straně rakouské potomci českých evangelíků tolerantních a na straně pruské potomci českých exulantů pro víru.

Faráři Heřmanu z Tardy nebyli potomci exulantů v Pruském Slezsku cizí. Sám se tam mezi nimi narodil. Jeho děd Mojžíš z Tardy přišel jako jeden z maďarských reformovaných farářů v roce 1783 do Libice obnovit českou evangelickou církev. Otec Josef se stal v roce 1826 farářem českého exulantského sboru v Husinci v Pruském Slezsku a zde se v roce 1832 narodil Heřman. Ten se zase vrací do Čech, v roce 1858 byl povolán do Hořátve a v říjnu 1865 se stává odpovědným redaktorem „Hlasů ze Siona“. Však také hned v čísle 13 – prvním pod jeho redaktorstvím - se objevuje zpráva z Husince. A do nového roku 1866 vstupuje redaktor s radostnou nadějí, že spojení s Čechy v Prusku, s těmi, kteří „zachovavší doposud svou konfessí, svůj jazyk český, svůj dílem ještě starobratrský mrav, své vědomí, že kolébka předků jejich stála v milé české zemi, a že oni patří k tělu národu, jemuž konečně také popřáno ze sna se probuditi, a hlásiti se

k světlu čistého Kristova evangelium“, se bude dále rozvíjet. O které Čechy v Prusku jde, je ještě upřesněno: „Míníme tu zejména čtyry ty české církve: Husinec, Tábor, Bedřichův Hradec a Stroužné ve Slezsku a Čechy v Berlíně a okolních osadách. S Husincem, kde Jos.z Tardy z Libice slovo Boží káže ... s Tábořem, kdež ref.duchovní p.Jos.Kačer, rodem z Černilova pracuje, s Berlínem, kde jeho syn profesuru zastává, s Rixdorfem, kde zejména v oddělení ochranném český živel se udržel“. Události roku 1866 však s sebou přinesou něco jiného než odpovědný redaktor evangelických novin očekával a církevní příslušnost v tom bude hrát nezanedbatelnou roli.

Mnohaleté latentní napětí mezi Pruskem a Rakouskem našlo záminku ke střetu ve sporu o nezávislost Holštýnského vévodství. Zdálo se, vzhledem k postavení mezi německými státy a vojenské připravenosti, že má Rakousko navrch. V dubnu a v květnu proběhla v obou státech mobilizace, 16.června vtrhla pruská armáda na území rakouského spojení Saska, 17.června vyhlásilo Rakousko válku Prusku, 22.června vpadli Prusové do Čech, po rychlém postupu a bojích u Kuřívod, Trutnova, Podola, Náchoda, Mnichova Hradiště, České Skalice, Dvora Králové a Jičina se vojska začátkem července soustředila u Hradce Králové. Došlo k bitvě, v níž bylo Rakousko na hlavu poraženo. Po katastrofální prohře rakouských vojsk postupovali Prusové rychle na Vídeň. Vojenští historici se dodnes dohadují, co bylo příčinou zdrcující porážky Rakouska – zda zastaralá taktika, nedostatečná komunikace velitelů nebo pušky „zadovky“ či „jehlovky“ jimiž byli prusští vojáci vyzbrojeni a které měly trojnásobnou rychlost střelby než „předovky“ rakouské. Ať to bylo to či ono, totální rakouská porážka byla stvrzena 22.července v Mikulově příměřím a potom 23.srpna pražskou mírovou smlouvou.

A co naši Husinečtí a další potomci exulantů v Prusku v té době? Po více než stu letech v Pruském Slezsku z nich byli napros-

to loajální poddaní pruského krále a jako ostatní prusští poddaní šli za svého krále bojovat. Kromě „jehlovek“ nafasovali i zpěvníky. „V kancionále jejich, který jeden každý voják od svých představených dostává, nachází se nejdřív celý pořádek služeb Božích i s náležejícími k tomu modlitbami, potom 150 vybraných jadrných písní a na konci krátké modlitby pro vojáka zvláště případné, mezi posledními jedna také po bitvě nešťastné. Nevím, zdaliž by se všude takováto modlitba vojákovi do modlitební knihy postavila? Snad by někde namítali proti tomu, aby voják na to ani nemyslel, že může bitvu také prohrát...“. V pruské armádě, jak „Hlasy ze Siona“ poznamenávají „nacházelo se po tomto čas války 43 evangelických a 21 katolických řádných polních duchovních. Mimo tyto účinkovali ještě mnozí jiní evang. a katol. duchovní, kteří dobrovolně k dílu duchovenskému v armádě se byli odhodlali“. K nim promluvil 31. července, po vyhrané válce, na Moravském poli pruský král Vilém I.: „Pánové, přijali jste důležité a často velmi nesnadné povolání. Vyslovuji vám za to díky své. Válka byla krátká, ale slavná, šťastnější, nežli by kdo z nás toho se byl nadíti mohl. Ale nebyla to naše zásluha, nýbrž Boží milostivá pomoc; sklízíme nyní ovoce modliteb svých. Na kolenou Pánu Bohu za to děkovati máme. Pročež také žádné se vynášení! Nyní ne vypínání se, nýbrž pokoru: to, pánové kažte na svých kázáních.“ Vida, krále, jak snadno vyřešil nesnadný kazatelský problém co kázat!

Čeština, na níž v Pruském Slezsku potomci exulantů tak lpěli, způsobila, že „Čechové Slezští se užívali co tlumočníci pro pruské vojsko. Hlavním tlumočnickem, kteréhož užíval pruský generální štáb byl p. Šemerák, někdy piarista v Litomyšli, nyní ředitel evang. semináře v Kluczborku v Pruském Slezsku“. Dále se dozvídáme, že asi deset mladých vojáků z Husince buď padlo na bojišti nebo zemřelo na cholera v českých a moravských nemocnicích.

Na 11.listopad nařídila vláda, aby se ve všech církvích Pruského království oslavilo válečné vítězství, což bylo eufemisticky nazváno slavností „díkůčinění za udělení míru“. A tak i v Husinci u Střelína se slavnost konala. „V minulou neděli světila se v našem Prusku slavnost pokoje, kterou jsme i my v naší milé církvi co nejpříslušněji zasvětili a Pánu Bohu našemu za jeho nám prokázanou milost co nejrůzněji poděkovati a jej vroucími a veselými srdci a ústy oslavovati hleděli“. Kostel byl vyzdoben chvojím, girlandami a umělými květinami v pruských barvách. Od školy se šlo průvodem, jehož hlavními hrdiny byli přímí účastníci bojů, za zpěvu a vytrubování k faře. „Od Husinecké školy to tedy šlo ke kostelu tím pořádkem, že nejdříve šli po dvou a dvou Poděbradští školáci, za nimi Husinečtí a za těmito trubači, k těmto se pak ti vojínové připojili, jich bylo okolo 60ti ...“ U fary byl průvod očekáván farářem Josefem z Tardy a staršovstvem, pak pokračovali společně za zpěvu písně „Hallelujah, nechť sláva,čest...“ do kostela, kde měl farář Tardy kázání. „Na závěrku služeb Božích jsme ještě přezpívali z plného srdce se zvuknými hlasy trub i úst našich: Nuž Bohu děkujeme...“ Byla nařízena kolekta pro raněné vojíny a pozůstalé vdovy a sirotky, která u nás 8 tol 5 feniků obnášela. S kýmkoli jsem mluvil, každý byl pln radosti...jak sobě připouštěl to veliké nám prokázané dobrodiní i milost Boží, na které nás ta slavnost odkazovala.“

Čeští evangelíci v Rakousku a s nimi i Heřman z Tardy, měli jiné zážitky a jiné pocity. Už před vypuknutím války se ukazovalo, že to se svým náboženským vyznáním nebudou mít snadné. V červnu se objevují novinové zprávy o tom, že pruský kancléř Bismarck využívá skutečnosti, že tyrolský sněm zákonem omezil práva protestantů k tomu, aby protestanty v Rakousku popudil proti vládě. Konstrukce, že proti katolickému Rakousku bojuje převážně protestantské Prusko a tak se rakouští protestanti přidávají k Prusům a půjdou proti svým krajanům, by-

la tak lákavě zneužitelná a použitelná ke všelijakému vyřizování účtů. „Proti takovému ničemnému pokusu zajisté i my českomoravští evangelíci jako ostatní rakouští evangelíci všichni se vši rázností se prohlašujeme ... my věrně státi budeme při naší císařské vládě, kterou nám Pán Bůh dal.“ Toto prohlášení věrnosti Rakousku následovaly další a další. Vrchní církevní rada evangelíků augsburského a helvetského vyznání ve Vídni 21. června vyzývá: „Hospodin Pán Bůh zástupů, mocná ochrana Rakouska až doposavad, přistůj císařství také v tomto těžkém čase mocí svou, on posilňuj věrnost, svornost, odhodlanost a obětavost národů našemu panovníkovi věrně oddaných a vedíž vojska naše k vítězství za spravedlivou věc. Za tuto pomoc volá k Bohu i tato vrchní církevní rada jsouc té potěšitelné naděje, že ze srdce jednoho každého evangelíka v obvodu této vrchní církevní rady podobné vzývání před Boha vstupuje...“ Znovu a znovu bylo protestanty opakováno „zdaliž nebojují synové evangelických otců statečně a nadšeně vedle synů otců katolických a kteréhokoli náboženského vyznání proti zpupným nepřítelům! Zdali neporážejí společně vojů nepřátelských, dávajíce jim vážné naučení, co dokáže udatnost a síla a horlivost rakouských vojínů? Zdali evangelíci nechvátají spolu s katolíky obětovati na oltář vlasti v této vážné době, čeho koli potřebí?... Přece se tu nerozchází o to, jsi-li evangelík nebo katolík, ale rozchází se o pokoření nepřítelů, jenž na vlast naši uvalil břímě války. A tu v pravdě může katolík tak dobře proti katolíkovi jako protestant proti protestantu bojovati. Co mladý pan baron Alexander z Bethmannů, dědič panství Křineckého, vypravuje se co dobrovolník k udatné rakouské armádě do boje proti Prusům, při rozloučení se s důst.p. Bošínským Sam.z Tardy řekl: ‘S Bohem, pane farář, jdu do boje za císaře a za vlast a chci dokázati i já, že protestant může bojovati proti protestantu,’ tedy těmito slovy vyřkl toliko, co tisícovým ohlasem se ozve z prsou každého evangelického bojovníka.“ Velmi

brzy se čtenáři „Hlasů ze Siona“ dověděli, že mladý baron z Bethmannů padl u Hradce Králové „raněn ranou do hlavy, kteráž mu lebku roztránila“. Ani tato, ani další podobná prohlášení však českým evangelíkům moc nepomohla. Brzy se ukázalo, že jsou v Rakousku živlem podezřelým, ba nechtěným. „Utrhání nám při započetí války od mnohých katolických spoluobčanů činěné a hrozebné řeči, jaké v okolí Poděbradském a Nymburském se slýchaly, i všude jakoby na buben uhozeno, že jsme zrádové. Věc povážení hodná! ... Katolické kněžstvo není při tom co se stalo bez viny, přizvukovali sami hlasům, kteří se ozývaly, kdyby nás raději nebylo... Biskup Brixenský řekl v svolání svém k kněžstvu svému, že se v nastávajícím boji jedná o nejsvětější zájmy náboženství a katolické církve. Boj prý, ku kterému se Evropa chystá, je mnohem více duševní nežli tělesný. A pak se divme, jestli lid, kterýž je poslouchá, nám nadává.“

Rychlý postup pruského vojska a drtivé porážky rakouské armády v Čechách vyvolávaly domněnky, že je to díky zradě českých evangelíků, kteří Prusům pomáhají. „Ta zuřivost, která se vyjevila téměř na všech stranách proti evangelíkům v prvních dnech krutého boje, jest zajisté obzvláštní a paměti-hodný úkaz.... Lid obecný hrůzami války zděšený, nemohl pochopiti porážky vojska domácího a rychlé postupování nepřítele, jako nebezpečná povodeň se valícího, hledal příčiny toho nepřírozené a nadobyčejné. A tu ve své sprostnosti vymyslel si zradu od evangelíků, od těch nenáviděných kacírů, které navedený byl ode dávna za původce všelikeho neštěstí považovati.“ Vrcholem bylo, když v Evangelische Sonntagsbote aus Oesterreich vyšla zpráva, že i rakouská vláda postavila české evangelíky pod policejní dohled a nařídila okresním úřadům, aby sledovaly „nezjevují-li evangelíci v Čechách jakých sympatií naproti Prusům“. To už bylo opravdu moc. „Hlasy ze Siona“ si tentokrát servítky nebraly: „Od vyjití josefínského tolerančního patentu roku 1781 evangelíci při

každé příležitosti, v každém pádu svou loylnost, svou upřímnou oddanost k vznešenému domu panovnickému vždycky osvědčovali slovem i skutkem...když onen zmíněný toleranční patent v běhu času více a více se přistříhoval, tak že se obor práv církve evangelické více a více zužoval: pokorně toho evangelíci snášeli, poroučejíce při svou Bohu. Když dne 8.dubna 1861 nový císařský patent tento obor opět rozšířil a konfessionální rovnoprávnost za státní zásadu prohlásil: s důvěrou evangelíci takovou milost přijali, důvěrně a pokojně očekávajíce uskutečnění tohoto císařského slova...Mniši, lůza nevzdělaná a mnozí, kteříby se rádi mezi vzdělané a osvícené lidi počítali, o lásce k bližnímu mnoho žvástají, červíčku ublížiti za hřích pokládají – však krve evangelíků po dnešní den žízni. Nevěříte tomu? Rozpomeňte se, jak se mnozí za dnů pruské okupací strojili, říkajíce: ‘Až Prusové odejdou, uho-díme na zvon a všechny helvety pobijeme...’ Nemůžeme toho zatajiti, že často jsme na modlitbách pozdvíhovali slzavých očí k Bohu a Otci Pána našeho Jezu Krista, pozorujíce, kterak jistí lidé nepokládali toho sobě za hřích, lehkověrný lid fanatisovati a k vraždě těch nenáviděných kacírů popouze-ti. Úřadové nebyli na místě, policie neměla moci výtržnosti a nepořádky zamezovati a přetrhovati...“ Pokud odhlédneme od konfessionální nesnášenlivosti mezi prostými občany, zjistíme ještě další neduh starého Rakouska: Takže: „Císařský patent z 8ho dubna 1861 konfessionální rovnoprávnost prohlásil za zásadu státní; ale tato zásada jest posavad na papíře a do života ještě nevstoupila, skutkem se nestala a jistí i velmožní lidé všecko vynakládají, aby také do života nepřišla a skutkem se nestala...Tu se najednou roznese pověst: ‘Prusové táhnou válečně do Čech,’ a ti jsou z větší části evangelíci, tedy spoluvěrci evangelíků v Čechách a na Moravě. V prsou oněch jistých lidí...něco se hnu-lo, co je trochu zabořeno a strachem naplnilo. Ulekli se. Co to? – To je ten červ, který neumírá, a oheň, který nehasne, - je to svědomí,

osvědčující, že na vzdor císařskému patentu evangelíkům posavad nestalo se ani po právu, ani po zákonu ani po slušnosti. Co divu, že vydělili evangelíky co zrádce, kteří nyní z pomsty, že se jim ještě všechno nedalo, co by je skutečně rovnoprávnými učinilo, půjdou s Prusy.“

Co říci závěrem? Zatímco potomkům exulantů v Prusku zbyla na rok 1866 kromě smutku nad několika padlými vzpomínka na velkolepou oslavu „díkůčinění za udělení míru“, evangelíkům v Čechách a Moravě zůstala bolest nad oběťmi války a hořké vědomí, že i přes protestantský patent zůstávají v Rakousku občany druhé, ne-li ještě nižší, kategorie. A ještě něco. Po válce v roce 1866 zůstalo hlavně v severních a východních Čechách mnoho různých více či méně honosných pomníků a pomníčků. Vstoupíme-li na hřbitov v Broumově, zaujmou nás dvě dominanty – vysoký kříž s Ukřížovaným a stejně vysoký pomník rakouským obětem prusko-rakouské války, na jehož vrcholu se tyčí zlatý dvouhlavý rakouský orel. A poté, kdy se všechny tyto věci staly, v roce 1868 přišel z Pruského Slezska do katolického Broumova Magnus Knappe, první baptistický evangelista v zemích Království českého. Chtělo by se říci – člověk v naprosto nevhodnou dobu na úplně nesprávném místě. Ale kdo ví?

Jan Bistranin

Malý průvodce velkou historií – Lešno

V květnu letošního roku 2008 se měl z iniciativy našeho sdružení Exulant uskutečnit v Lešně mezinárodní kongres k 380. výročí exilu Jana Amose Komenského a Českých bratří do tohoto města. Jak se zpravidla píše v oficiálních prohlášeních z „technických důvodů“ byla realizace zrušena či lépe odložena na 24.–26. dubna 2009. Těmi technickými důvody je probíhající rekonstrukce interiéru kostela Českých bratří, nyní sv. Jana Křtitele. Protože v programu kon-

gresu byla také exkurze po městě, projdeme se alespoň virtuální stezkou.

Průvodcem nám bude Všudybud či Všezvěd, *který všecken svět prochází a do všech koutů nahlédá. Jak jiným v tom rád slouží tak i nám.*

Město Lešno je půvabné moderní město s 60ti tisíci obyvateli prostírající se na hranici mezi Slezskem a Velkopolskem v polovině cesty mezi univerzitními městy Poznań a Wrocław (založil český kníže Vratislav I.). Pro našince se turistický zážitek umocňuje emočním, když si uvědomí, že jeho historii tvořily ideje a ideály křesťanství a jeho reformace šířící se právě z Čech. Už bájně počátky Lešna jsou spojeny se zemí Koruny české. Pohlédneme-li na erb města vidíme, že heraldickým zvířetem je zubr se zlatou houžví v nozdrách. Setkáváme se s ním na stavbách historických, kdy na nás shlíží z varhanního kůru kostela sv. Mikuláše, či je zakomponován do moderního sousolí Jana Amose Komenského před Vyšší státní odbornou školou. Zajásáme, neboť to je přece erb našich Pernštejnů. Jak to souvisí? Nijak. Zněla první odpověď renomovaného historika. A přece, od toho jsou legendy.

Předek prvních známých majitelů Lešna, Wieniawitů – Leszczyńských, přišel do Polska z Čech jako člen doprovodu kněžny Doubravky Přemyslovny, nevěsty knížete Měška I. Tak ten bodygard byl takový silák, co dokázal holýma rukama povalit divokého zubra. Aby se na tento kousek nezapomnělo, dostalo se mu nejenom poplácání po rami, ale i erbu s hlavou zubra se zlatou houžví v nozdrách. A to je ten společný počátek s našimi Pernštejny.

Zůstaňme ještě chvíli s kněžnou Doubravkou, v Polsku zvanou Dobrawa. Byla dcerou Boleslava I., bratrovraha sv. Václava, ale také vynikajícího politika, vládce a zakladatele českého státu. Doubravka byla tedy provdána za prvního historicky doloženého polského knížete z rodu Piastovců, Měška I. Jeho portrét vidíme na bankovce

s nominální hodnotou 10 zlotých. Možná bylo Doubravčinou podmínkou sňatku, aby se ženich nechal pokřtít, možná ho k rozhodnutí naklonila až po, „...svým laskavým chováním a moudrou řečí.“, jak je uvedeno v kronikách. Když kníže, tak my taky, jistě zvolali jeho kumpáni a předáci rodů a tak se křesťanství šířilo celým Polskem. Jistou zásluhou i sv.Vojtěcha. Knížecí pár měl syna Boleslawa Chrabrého (je zobrazen na bankovce s vyšší hodnotou než tatínek, 20 zlotých), ten využil neurovnaných rodinných poměrů v knížectví svého dědečka, vyhnal své prastrýce Jaromíra i s Oldřichem a v letech 1003–1004 ovládl mimo Polsko, Slezsko, Moravu i Čechy. Pravnučka Doubravky, Svatava Polská se „vrací do Čech“ jako žena budoucího prvního krále Vratislava II.

Nejstarší dochovaná zpráva o Lešně (vsi označované jako Leszno) pochází z roku 1393. Prvotní název označuje místo porostlé lesním houštím leszyna – lesina, lesík. Už ve 13.stol. je připomínána obydlená ves, kdy začala v důsledku klimatických změn migrace obyvatel z níže položených záplavových míst. K obyvatelům Velkopolska záhy přibývali další z blízkého Slezska a Lužice.

O prvních majitelích Lešna historické prameny mlčí. Na konci 14. stol. byla vesnice rozdělena mezi tři dědičky neznámého rodu. Mužem jedné z nich byl Štěpán z Karmina (obec poblíž města Śmiegiel, severně od Lešna), používající k pečetění erbu Wieniawitů. Jejich synové se už nazývají Leszczyński.

V kronice města Lešna z roku 1637 se k datu 1516 uvádí příchod první nevelké skupiny Českých bratří. Protože není jiných pramenů, odkud bychom informaci mohli upřesnit, nevíme jak velká skupina byla, ani odkud tito disidenti pocházeli. Snad to byl důsledek Svatojakubského mandátu krále Vladislava z roku 1508, podle kterého příslušníci Jednoty byli postaveni mimo zákon. Protestantský živel města se ještě posílil roku 1618 příchodem luteránských řemeslníků ze

Slezska. Pro nás je památný rok 1628, kdy přichází veliká skupina Českých bratří, udává se až 1200 lidí, s Janem Amosem Komenským. Zemskou hranici překročili ráno 4. února 1628 u Žacléře. Vzdálenost mezi Žacléřem a Lešnem je asi 200 km. Nepodařilo se mi vypátrat, kudy se zástup skutečně ubíral. Předpokládám, že dosud hlavní cestou na Wroclav. Jak dlouho jim mohla trvat cesta? Odhaduji 10 dnů. Museli vzbuzovat velkou pozornost a jistě i nelibost, když krajem táhlo takové množství vyhnanců. Celý průvod se zastavil před branami města, došlo k vyjednávání s vladařem Rafaelem V. Leszczyńskim a s představiteli městské rady. Teprve potom byli noví obyvatelé města vpuštěni. Ještě v čase mezi válkami se udržovala lidová tradice s veselíci o příchodu Českých bratří do Lešna. Přicházel karnevalový průvod, řadící se v blízkém lesoparku, do města na radnici, kde byl Jan Amos, jako vůdčí osobnost uvítán starostou. Realita bylo jistě méně poetická. Jan Amos přichází se svou mladou ženou Marií Dorotou, její matkou a roční dcerkou Dorotou Kristýnou. Členem rodiny se stala také Kristýna Poniatowská, která ho zaujala svými vidinami o budoucnosti exulantů už v Horní Branné u Jilemnice. V novém působišti se setkává i se svým tchánem, seniorem Cyrilem. Okamžitě se dává do práce. Učí na vyšší bratrské škole, připravuje učebnice, dává do provozu slavnou tiskárnu z Kralic.

Komenský na příchod do Lešna vzpomíná s odstupem let v Amsterdamu:

„Když císař Ferdinand, toho jména druhý, vypověděl kazatele evangelických církví z celých Čech a Moravy zároveň se všemi, kteří nechtěli změnit náboženství, nevyjímaje ani šlechtu, tu jsme se vystěhovali roku 1628 do sousedních krajů Německa, z velké části také do Polska a Uher. Já s mnoha jinými jsem byl zasazen do Lešna v Polsku a dal jsem se přidržet ke školským pracím....“

Jan Amos Komenský zde prožil se dvěma přestávkami 28 let (1628 – 1656) tedy od svých 36 do 64 let. Mnoho pracoval,

mnoho cestoval, mnoho prožil. Narodily se mu další tři děti: Alžběta (1628) – budoucí žena Petra Figula, jejichž rod žije nyní v USA. V letech 1642–1648 žije s rodinou v Elbagu a zde se narodila dcera Zuzana (1643) a syn Daniel (1646). Komenskému byly 54 roky. Nedlouho po návratu do Lešna roku 1648 mu 27. srpna manželka zemřela. 24. října byl podepsán Vestfálský mír a nově stanovenými pravidly se Evropa řídila až do Velké francouzské revoluce 1789. V roce 1649, 17. května, se v Toruni oženil potřetí s Janou Gajusovou. Léta 1650–1654 prožívá a pracuje v Sárospataku.

Komenský v Lešně nebyl jenom pilně pracujícím intelektuálem, co si nevšímá života kolem. Velmi kriticky se vyjádřil k cynickému chování obyvatel k nemocným za morové nákazy. V časopise „Leszczyński Notatnik Akademicki“, který je vydáván Vyšší státní odbornou školou, upozorňuje dr. Stanislaw Jedras na Komenského „**Zprávu kratičkou o morním nakažení**“.

Autor píše: *...Když v roce 1631 Komenský horečně pracoval na České didaktice, vypukla v Lešně epidemie moru. Vyděšení měšťané, stejně jako v jiných zemích tehdejší Evropy, začali nemocné vyhánět do okolních lesů, kde na ně nepochybně čekala smrt. Ti, kteří zemřeli v domech, byli vytaženi háky a pohřbeni na pustých místech zasypáním pískem. Čeští bratři vystoupili proti těmto praktikám. Začali nemocné vyhledávat, pečovat o ně a ochraňovat ve vlastních domech. Obyvatelé v obavě před dalším rozšířením se jednoznačně domáhali na Českých bratrech, aby o nemocné přestali pečovat. Pohrozili, že je vyženou současně s nakaženými. V tomto okamžiku vydává Komenský svou „Zprávu“, ve které napsal, že čeští exulanti jsou velmi vděční obyvatelům Lešna za pohostinné přijetí. V dalším textu Komenský píše, že Čeští bratři neschvalují kruté a nelidské zacházení s nemocnými. Vyznávají milost pro každého člověka a praktikují ji na každý den. Hlásil, že vyhánění nemocných z města je proti těmto zásadám a že přinášet nemocným pomoc*

je svatou povinností každého křesťana. K tomu vyzval vládu města. Napsal, že jsou povinni vydat odpovídající poučení (zákon) pro lidské zacházení s postiženými, zakázat vylévání splašků na ulici nebo prodávat maso nemocných zvířat. Pivovarníci jsou povinni vařit pivo jenom z ověřených čistých pramenů vod. Do městských lázní není možno současně pouštět lidi zdravé a nemocné. Ti, kteří vyhánějí nemocné z domu nebo města nezaslужují označení křesťan, ale pohan.

V tomto nevelkém spisku prokázal Komenský svůj hluboký a obětavý humanismus. Ukázal v něm na způsob racionálního jednání, jak se chovat za epidemie. Tedy k modlitbám je nutno přidat znalosti k odpovídajícímu způsobu života, co vede k ochraně před neštěstím.

Pobyt v Lešně končí tragicky jeho vypálením v dubnu 1656.

Komenský píše:

„...Nepřítel však, přicházeje a nacházeje město liduprázdné, zuřil proti místu samému, neboť pobiv ty, které ještě nalezl (starce a churavce nemohoucí prchnout), a dav hlavní kořist odvésti na mnoha stech vozech, založil oheň zároveň ve dvanácti ulicích a za celé tři dny je tak vypálil, že mimo popel a trosky nezbylo nic. A také můj domek tam byl zničen i s knihovnou a všemi potřebami....“

Pro ten hrozný požár se z Komenského doby v Lešně dochovaly jenom ojedinělé stavby. Několik domů na náměstí co bylo později obnoveno. Požárem nebyl zcela zničen kostel **sv. Mikuláše**, nyní barokní chloubka města. První zmínky pocházejí z konce 14. století jako o farním cihlovém kostele a je pravděpodobné, že sloužil jako obranný tehdejšími majitelům Lešna. Po celou dobu pobytu Komenského sloužil kostel evangelíkům a je tedy zcela jisté, že senior Jednoty tu kázal.

Krátce kázal i novém kostele Českých bratří nyní **sv. Jana Křtitele**. Byl postaven v letech 1652–1654 pro církev evangelicko-reformovanou. Tak se nazývaly sjednocené

sbory pocházející z Jednoty bratrské – Českých bratří (obec česká, polská, německá) a kalvinů. Když se Komenský vrátil z Uher, zářil chrám novotou.

Architektem kostela byl Marcin Woide, městský stavitel. Za dva roky- 1656 - stavba při plenění města polskými partyzány vyhořela poprvé. Tehdy v ní shořely i tělesné pozůstatky Kryštofa Arciszewskiego, admirála holandské flotily a „staršího královských dělostřelců“ za krále Wladyslava IV. Podle některých zpráv shořely i tělesné pozůstatky švagra švédského krále Karla Gustava. Obnovený kostel znovu vyhořel roku 1707. Po roce 1716 sloužil jenom německé a polské Jednotě. Česká část Jednoty bratrské už zanikla. V kostele sv. Jana kázal v polštině pastor Jan Cassius. Pastor Wilhelm Bickerich byl uznávaným autorem prací o dějinách Lešna a protestantských sborů (obcí). V roce 1934 nastoupil Wolfgang Bickrich aktivně kolaborující s hitlerovským Německem. Po druhé světové válce a odsunu Němců v roce 1945, byl předán k faře sv. Mikuláše. Do roku 1948 ho k náboženským účelům využívali vojáci lešenské posádky. Válkami poničený kostel byl kompletně restaurován po roce 1972 kdy připadl faře sv. Jana Křtitele.

Architektura:

Architektonický styl kostela sv. Jana navazuje na pozdní gotiku. Starobylý vzhled brutálního charakteru prezentuje věž, jejíž pseudoobrný charakter dokresluje rohová zesílení a okénka ve tvaru střilny. Nad hlavním vstupem zůstala zachována zazděná zakladatelská tabule s uvedeným nápisem:

AEDUS-SACRATAS-COETUS-CHRISTILESN(ensis)-CONFES(sionis)
BOHE(micae) FUNDAVII. AN(no)
MDCLIV

To je: Lešenský křesťanský sbor českého vyznání založil tento svatý dům v roce 1652, dostavěno v roce 1653 vyzdobeno 1654.

Věž kostela sv. Jana dosahuje 60ti metrů. Je nejvyšší kostelní věží v Lešně. Čtyři mosazné terče hodinových ciferníků byly

odlity v r. 1976 podle originálu z roku 1903. Barokní přílbu věží kříž s mnohoramennou hvězdou. Původně se na místě kříže se nacházela kovová korouhev věčné hvězdy (uloženo v muzeu). Plochu střechy ožívují okénka s trojlístkovým vykrojením. Pokrytí střechy je z roku 1972. Bylo položeno kolem 100 000 nových tašek.

Kaple Gruszcynskich:

Nevelká, s místem ladící prostora mezi věží a tělesem kostela vpravo. Poutá pozornost vlnovkou vystupující a vracející se k linii zdiva. Kaple byla vystavěna roku 1711 podle projektu Pompeo Ferrariego na památku náhle zemřelé dcerky Wojciecha Gruszcynského. Zpočátku měla kaple sloužit polsky mluvícímu sboru Jednoty bratrské, k tomu ale nedošlo. Vnitřní vybavení se nedochovalo. Nad vstupem je erb rodiny Gruszcynskich.

Jižní stěna kostela:

Na druhém pilíři od kaple Gruszczyńskich, vidíme sluneční hodiny, na kterých můžeme číst zkratku „NGL“ a datum 1653. Pod nimi se nachází zdobená náhrobní deska Anny Schin, zemřelé 1660. Další náhrobní deska se zachovala na stěně presbyteria a připomíná Jiřího Adelta. Nebožtík byl členem pivovarnického a mlynářského cechu. Byl třikrát ženatý, s poslední ženou žil: „*mile, ale pouze dva týdny a 3 dny. Opustil svět 1681, dne 6. prosince ve věku 71 let a 43 týdnů*“.

Na zdech kostela se dochovalo mnoho zápisů již poničených jmen a dat na cihlách ze 17. a 18. stol.

Severní stěna kostela:

Německy psané náhrobní desky při severní kruchtě upomínají na členy rodiny Woide, co se zasloužili o Lešno.

1. Náhrobní deska Zuzany Woide, věnovaná Petrem a Zuzanou dcerce zemřelé 1684. „*Kvetla 1 rok, 34 týdnů, 1 den a 14 hodin k velké radosti rodičů, zvadla k jejich hořkému smutku.*“ V dodatku při dolním

okraji desky: „ *Moje dny nebyly než během, utekly a neviděly dobra.* “

2. Dvojitá náhrobní deska

- A. Deska popsaná latinským textem patří Piotru Woide (1648-1705) a jeho synu Marcinu Teofilu (1690-1726). Věnovaná jejich vnukem Krystianem Teofilem a synem Karolem Gotfrydem, pastorem kostela sv. Jana. Piotr Woide byl synem Marcina stavitele kostela sv. Jana, realizátora stavby radnice po požáru 1656.
- B. Nápis v němčině vzpomíná Zuzanu Woide, dceru starosty města Lubina Jiřího Kallmana. Zemřela roku 1693. Předtím dvakrát vdaná. Byla ženou Petra Woide městského radního, „*sekretáře zdejšího vysokého domu Hrabiewskiego*“
3. Náhrobní deska vzpomínající šestero dětí pastora Karola Gotfryda Woide. V její horní části se nacházejí obrázky tří chlapců a tří děvčátek v dobových oblecích. Po stranách medailony: vlevo s pelikánem a nápisem (v překladu) „*Ze smrti život*“. Vpravo dolů letící pták a nápis: „*Opouštím co dočasné*“. Deska byla věnována rodiči 1769.

Interiér kostela

Na severní kruchtě vlevo od vchodu se dochovala kovaná vrata z poloviny 18. stol. Pod emporou (ochozem) hned vedle vchodu je originální stropní trám s nápisem „*Anno 1708 den 2 Januarij*“

Interiér, vnitřní uspořádání, je zcela typické pro protestantské kostely, sálová prostora s ochozy (emporami). Na západní straně je varhanní kůr tvořící monumentální dvoupatrové uspořádání. Boční empory pocházejí z první poloviny 18. stol. Neogotická varhanní empora byla vytvořena asi o 100 let později. Původně její čelní stěny zdobilo šest oválných tabulí s obrazy portrétů zemřelých a jmennými tabulemi z rakví (kartuše). Ty jsou nyní vystaveny v muzeu.

Zdánlivě zaklenutou klenbu stropu zdobí fresky z roku 1716 zarámované do štuk. Od presbyteria je ve fresce hebrejský nápis „*JHVH*“. Další fresky ilustrují verše Písma svatého.

1. fragment zahrady se zalévající dlaní a také dlaň soudce. Latinský nápis (v překladu): „*Růst je od Boha.*“

2. archa Noemova. Nápis: „*Zápasím a vynořuji se.*“ Freska nad varhaním chórem znázorňuje olivovou ratolest. Nápis: „*Spravedlivý rozkvete jako palma.*“

Ze zničené fresky v polovině ústřední klenby zůstal jenom vítězný beránek. Fresku restaurovala a další namalovala Danuta Waberska z Poznaně, autorka obrazů čtyř evangelistů a fresky Jana Křtitele na stěně jižní empory

Vysoká a úzká okna presbyteria vyplňují vitráže ze současnosti. Mezi nimi je vztyčen dřevěný kříž 8 metrů vysoký s krucifixem zhotoveným v roce 1965.

Zdobená kazatelna pochází z roku 1720 a byla věnována Alexandrem Žichlinským. Ze stejné doby pochází také dřevěná křtitelnice.

Před kostelem bylo umístěno poprsí Jana Amose Komenského. Nyní je několik kroků dál na náměstí stejného jména. Busta byla odhalena 28. srpna 1898 k 270. výročí příchodu do Lešna. Autorem je berlínský sochař Alfred Reichel. Model sochy je nyní v majetku rodiny Motlů z Berlína. Je to druhá nejstarší socha v Lešně. Starší je jenom sv. Jiří z 23. září 1688, kdy byl otevřen špitál nesoucí jméno tohoto světce.

Na naší virtuální trase navštívíme starý bratrský a kalvinský hřbitov, dnes park Jana Jonstona, vzdělaného současníka a přítele Jana Amose. Napsal významné přírodovědecké spisy, věnoval se ovšem také medicíně, historii a teologii. Byl skotského původu, ale narodil se v Szamotulech 1603 (my známe Šamotulský kancionál). Podle plánu od kostela půjdeme kousek po ulici „*Královniny Jadwigy*“, přejdeme ulici „*Jaroslawa Dobrowskiego*“ a jsme v parku u pomníku Jana Jonstona, který projektovala Magdalena

Wiecek z Poznaně a odhalen byl k 300. výročí jeho úmrtí (1675 – 1975).

Zde vzpomeneme na slova básníka: „*Stůj noho! Posvátná místa kamkoli kráčíš!*“ Do 50tých let 20. století se zde nacházel hřbitov Českých bratří a kalvinistů. Na tomto, dnes bývalém hřbitově, byli pochováni mimo jiné i členové Komenského rodiny, Jana Jonstona i představitelů polských rodin kalvinistů. Hřbitov byl užíváný do konce druhé světové války. Některé náhrobky byly přeneseny do lapidária u kostela sv. Kříže.

Při vjezdu do Lešna směrem od Wroclavi se tyčí důstojný památník k 200.výročí vyhlášení nezávislosti a Ústavy 3. máje. Autorem je sochař Ireneusz Daczka. Od stejného autora je i moderní socha Jana Amose Komenského před budovou Státní vyšší odborné školy J.A.K. Byla odhalena v roce 2003 za přítomnosti tehdejší ministryně školství JUDr. Petry Buzkové. Na kamenném podstavci je bronzový orel s královskou korunou chystající se k letu. Jedno křídlo již vztyčené, rozevřené ale druhé jakoby přistřižené snad symbolicky vyjadřuje jak obtížně a velikým úsilím se rozepnou křídla ke svobodnému letu. Kolem je 12 menších kamenů s nejvýznamnějšími daty polské národní historie: **1791** – vyhlášena Květnová ústava, **1830** – povstání proti ruské nadvládě, **1848** – povstání proti Prusku, **1863** – další povstání proti Rusku, **1914** – začátek první světové války, **1918** – vyhlášení samostatného Polska, **1920** – válka se sovětským Ruskem, **1939** – okupace Polska Německem a začátek druhé světové války, **1944** – Varšavské po-

vstání, **1956** – první protikomunistické povstání, **1970** – polské politické „jaro“, **1980** – založení nezávislého odborového svazu Solidarity.

Květnová ústava (první psaná ústava v Evropě na kontinentě) je z roku 1791 a podle ní se Polsko stalo parlamentní dědičnou monarchií. Vedoucí osobností boje o nezávislost byl slavný Tadesz Kosciuszko bývalý adjutant Georga Washingtona.

Na trase nesmíme vynechat muzeum s trvalou expozicí „Čeští bratři v Lešně“ a potom už jistě uvítáme další „*Atrakcje turystyczne powiatu leszczyńskiego*“ jak je uvádí „*Przewodnik po Lesznie i okolicy*“, který sepsal Zdzislaw Moliński a můžeme použít i „*Znakowane ścieżki rowerowe*“.

Josef Čáp

Doporučujeme:

10.- 31.5.2008 – Výstava Cesta Evropou s Konferencí evropských protestantských muzeí v Telči;

17.5.2008 - valná hromada historické společnosti VERITAS;

21.6. 2008 – od 18,00 hod. vzpomínkové shromáždění k 387.výročí popravy představitelů stavovského odboje na Staroměstském náměstí v Praze

13.9.2008 – II.Putování do Velké Lhoty u Dačic – výlet s naučným programem;

26.-27.9.2008 – mezinárodní seminář Husinec-Husinetz-Friedrichstein-Gesiniec (ostrov integrace v Evropě).

Informační věstník občanského sdružení EXULANT, vydává občanské sdružení EXULANT. Vychází 2x ročně. Sídlo občanského sdružení i redakce: Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 9 – Husův dům, PSČ 110 00, Česká republika, <http://exulant.evangelnet.cz>

ISSN 1801-514X